

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

Katedra výtvarné výchovy

ŘECKO

Zdroj inspirace pro výuku na ZŠ

(využití výtvarných řad a projektů)

diplomová práce

Knihovna JU - PF

3115172721

Autor: Veronika Černá

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Zdeněk Peterka

Datum odevzdání: 27. dubna 2006

Pedagogical Faculty University of South Bohemia

Department of Art

GREECE

The source of inspiration for teaching at primary school

(the use of art formations and projects)

degree work

Author: Veronika Černá

Degree work leader: PaedDr. Zdeněk Peterka

Date of submission: 27. dubna 2006

Anotace

Diplomová práce je koncipována tak, aby čtenáři ukázala jednu z možných cest, jak děti seznámit s kulturou starověkého Řecka. Naše cesty nás povedou zejména k drahocenným kulturním kořenům, do dávné minulosti řecké civilizace.

V teoretické části, která průběžně doplňuje část praktickou, se stručně seznámíme s kulturou starověkého Řecka, jež položila základy evropské vzdělanosti. Při výuce vlastivědy, dějepisu a zeměpisu se alespoň v základních obrysech dotkneme i problematiky současného Řecka.

Stěžejní část diplomové práce je zaměřena metodickým směrem. Problematiku Řecka zde aplikuji do školních i mimoškolních činností. Orientuji se především na informace, které pedagog nezbytně potřebuje při přípravách a vedení nastíněných vyučovacích jednotek, výtvarných řad, projektů apod.

Potěšilo by mne, kdyby se má diplomová práce stala inspirací pro mé kolegy – učitele a vychovatele při práci s dětmi, stejně jako pro mne byla inspirací uměleckohistorická exkurze do Řecka.

Annotation

The degree work is outlined in order to show the reader one of possible ways how to inform children about culture of ancient Greece. Our ways will lead us especially to valuable cultural roots to the ancient Greek civilization.

In the theoretical part which is fleshed out continuously by the practical part, we will get to know briefly culture of ancient Greece that laid the foundations of European education. During teaching national history and geography, history and geography, we touch on the problems of present Greece at least in basic outline.

The main part of the degree work is focused on the methodology. I apply the problems of Greece in school and out-of-school activities. Mainly, I concentrate on the information which a teacher needs necessarily for the preparations and education of outlined lessons, art formations, projects etc.

I would be pleased if my degree work became the same inspiration for my colleagues-teachers and educators at work with children as was for me the visit of art history to Greece.

Poděkování:

Děkuji za laskavou pomoc, cenné připomínky a rady vedoucímu mé diplomové práce, panu PaedDr. Zdeňku Peterkovi.

Rovněž děkuji paní Mgr. Jaroslavě Löblové, ředitelce DDM v Českém Krumlově a slečně Mgr. Věře Podlešákové za podporu a umožnění realizace, zejména praktické části mé diplomové práce.

1. ÚVOD	10
2. TEORETICKÁ CHARAKTERISTIKA ŘECKA	11
3. APLIKACE PRŮJEMNOSTI V ZŠ	11
3.1 Význam průjemnosti v ZŠ	11
3.2 Typy průjemnosti v ZŠ	12
3.3 Průjemnost v ZŠ	12
3.4 Průjemnost v ZŠ	12
3.5 Průjemnost v ZŠ	12
3.6 Průjemnost v ZŠ	12
3.7 Průjemnost v ZŠ	12
3.8 Průjemnost v ZŠ	12
3.9 Průjemnost v ZŠ	12
3.10 Průjemnost v ZŠ	12
3.11 Průjemnost v ZŠ	12
3.12 Průjemnost v ZŠ	12
3.13 Průjemnost v ZŠ	12
3.14 Průjemnost v ZŠ	12
3.15 Průjemnost v ZŠ	12
3.16 Průjemnost v ZŠ	12
3.17 Průjemnost v ZŠ	12
3.18 Průjemnost v ZŠ	12
3.19 Průjemnost v ZŠ	12
3.20 Průjemnost v ZŠ	12
3.21 Průjemnost v ZŠ	12
3.22 Průjemnost v ZŠ	12
3.23 Průjemnost v ZŠ	12
3.24 Průjemnost v ZŠ	12
3.25 Průjemnost v ZŠ	12
3.26 Průjemnost v ZŠ	12
3.27 Průjemnost v ZŠ	12
3.28 Průjemnost v ZŠ	12
3.29 Průjemnost v ZŠ	12
3.30 Průjemnost v ZŠ	12
3.31 Průjemnost v ZŠ	12
3.32 Průjemnost v ZŠ	12
3.33 Průjemnost v ZŠ	12
3.34 Průjemnost v ZŠ	12
3.35 Průjemnost v ZŠ	12
3.36 Průjemnost v ZŠ	12
3.37 Průjemnost v ZŠ	12
3.38 Průjemnost v ZŠ	12
3.39 Průjemnost v ZŠ	12
3.40 Průjemnost v ZŠ	12
3.41 Průjemnost v ZŠ	12
3.42 Průjemnost v ZŠ	12
3.43 Průjemnost v ZŠ	12
3.44 Průjemnost v ZŠ	12
3.45 Průjemnost v ZŠ	12
3.46 Průjemnost v ZŠ	12
3.47 Průjemnost v ZŠ	12
3.48 Průjemnost v ZŠ	12
3.49 Průjemnost v ZŠ	12
3.50 Průjemnost v ZŠ	12
3.51 Průjemnost v ZŠ	12
3.52 Průjemnost v ZŠ	12
3.53 Průjemnost v ZŠ	12
3.54 Průjemnost v ZŠ	12
3.55 Průjemnost v ZŠ	12
3.56 Průjemnost v ZŠ	12
3.57 Průjemnost v ZŠ	12
3.58 Průjemnost v ZŠ	12
3.59 Průjemnost v ZŠ	12
3.60 Průjemnost v ZŠ	12
3.61 Průjemnost v ZŠ	12
3.62 Průjemnost v ZŠ	12
3.63 Průjemnost v ZŠ	12
3.64 Průjemnost v ZŠ	12
3.65 Průjemnost v ZŠ	12
3.66 Průjemnost v ZŠ	12
3.67 Průjemnost v ZŠ	12
3.68 Průjemnost v ZŠ	12
3.69 Průjemnost v ZŠ	12
3.70 Průjemnost v ZŠ	12
3.71 Průjemnost v ZŠ	12
3.72 Průjemnost v ZŠ	12
3.73 Průjemnost v ZŠ	12
3.74 Průjemnost v ZŠ	12
3.75 Průjemnost v ZŠ	12
3.76 Průjemnost v ZŠ	12
3.77 Průjemnost v ZŠ	12
3.78 Průjemnost v ZŠ	12
3.79 Průjemnost v ZŠ	12
3.80 Průjemnost v ZŠ	12
3.81 Průjemnost v ZŠ	12
3.82 Průjemnost v ZŠ	12
3.83 Průjemnost v ZŠ	12
3.84 Průjemnost v ZŠ	12
3.85 Průjemnost v ZŠ	12
3.86 Průjemnost v ZŠ	12
3.87 Průjemnost v ZŠ	12
3.88 Průjemnost v ZŠ	12
3.89 Průjemnost v ZŠ	12
3.90 Průjemnost v ZŠ	12
3.91 Průjemnost v ZŠ	12
3.92 Průjemnost v ZŠ	12
3.93 Průjemnost v ZŠ	12
3.94 Průjemnost v ZŠ	12
3.95 Průjemnost v ZŠ	12
3.96 Průjemnost v ZŠ	12
3.97 Průjemnost v ZŠ	12
3.98 Průjemnost v ZŠ	12
3.99 Průjemnost v ZŠ	12
3.100 Průjemnost v ZŠ	12

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „ŘECKO - zdroj inspirace pro výuku na ZŠ“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 27. dubna 2006

Veronika Černá

OBSAH

<u>1. ÚVOD</u>	9
<u>2. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ŘECKA</u>	10
<u>3. APLIKACE PROBLEMATIKY NA ZŠ</u>	11
3.1 Využití mezipředmětových vztahů.....	11
3.2 Příklad navazujících vyučovacích jednotek	11
3.2.1 Hodina čtení.....	12
3.2.2 Hodina výtvarné výchovy.....	16
3.3 Výtvarná výchova - výtvarné řady a projekty.....	20
3.3.1 Výtvarné řady.....	20
3.3.2 Výtvarné projekty.....	23
3.4 Dramatická výchova.....	48
3.5 Vlastivěda (dějepis, zeměpis) – projekt.....	51
<u>4. APLIKACE PROBLEMATIKY V MIMOŠKOLNÍ ČINNOSTI (ZUŠ, DDM..)</u>	58
4.1 Keramický kroužek.....	58
4.1.1 Výroba řeckých hlíněných nádob – modelování keramickou hlínou.....	58
4.1.2 Zdobení nádob (zatíráním oxidů kovů, burelem, engobami).....	63
4.1.3 Výroba keramické masky – modelování.....	65
4.2 Dílna šikovných rukou.....	66
4.2.1 Výroba šperků – tvarování kovové folie.....	66
4.2.2 Výroba kulis a rekvizit pro divadelní představení.....	69
4.3 Textilní tvorba.....	69
4.3.1 Výroba kostýmů pro řecké divadlo, malba na textil.....	70
<u>5. LETNÍ TÁBOR</u>	72
<u>6. PŘEHLED MATERIÁLŮ, VYUŽÍVANÝCH PRO VÝUKU ŘECKA NA ZŠ</u>	73
<u>7. ZÁVĚR</u>	75
Přehled použitých citací.....	76
Přehled použité literatury.....	80

PŘÍLOHY

Příloha 1 – fotokopie báje „Ikarův pád“ z knihy: Doskočilová, H., 1985: *Diogenés v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*, Praha, Albatros, s. 24 – 27

Příloha 2 – fotokopie báje „Daidalos a Ikaros“ z knihy: Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros, s. 105 – 109

Příloha 3 – pásmo na roli balicího papíru – Ikarův pád, fotografie z hodiny výtvarné výchovy

Příloha 4 – keramický labyrint – fotografie

Příloha 5 – krétský král a královna – fotografie plastiky

Příloha 6 – fotografie z uměleckohistorické exkurze v Řecku, materiály z divadelního představení Odysseus

Příloha 7 – myšlenková mapa na kusu balicího papíru

Příloha 8 – fotokopie báje „Prométheus“ z knihy: Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros, s. 5 – 9

Příloha 9 – Prométheus připoutaný ke skále – fotografie keramické plastiky

Příloha 10 – malba řeckých bohů – fotografie z výtvarné činnosti, ukázky malby řeckých bohů

Příloha 11 – trojský kůň v Bouzově – fotografie z internetu

Příloha 12 – řecké písmo – fotografie z výtvarné činnosti, ukázky řeckého písma dětí

Příloha 13 – řecké amfory – fotografie z výtvarné činnosti, ukázky řeckých amfor

Příloha 14 – výroba papírové masky – fotografie z výtvarné činnosti

Příloha 15 – pomalování a zdobení masky – fotografie z výtvarné činnosti, vyrobené divadelní masky

Příloha 16 – výroba řeckých hliněných nádob – fotografie z hodiny keramiky

Příloha 17 – výroba šperků – fotografie z výtvarné činnosti

1. ÚVOD

Když jsem počátkem května 2002 navštívila Řecko, tato země mne doslova okouzila. Všechny památky, které jsem navštívila, ale i příroda s bujnou vegetací a místní obyvatelé, ve mně zanechali hluboký zážitek a vzpomínky na celý život. Již dříve, před touto uměleckohistorickou exkurzí, jsem navštívila i jiné evropské země, ale tato, jako by ve mně stále žila v přítomnosti.

Důvod, proč jsem si zvolila toto téma: „Řecko – zdroj inspirace pro výuku na ZŠ“ (využití výtvarných řad a projektů), pramení právě z mého osobního vztahu k Řecku i k výtvarné činnosti.

Již u dětí mladšího školního věku bychom měli pěstovat jejich vztah k výtvarné kultuře a prostřednictvím jejich vlastních výtvarných aktivit tak navázat jejich hlubší kontakt s uměním. Výtvarná výchova však nesmí být izolovaná, musí se prolínat s ostatními oblastmi našeho života, musí rozvíjet dětské poznání.

Cílem mé diplomové práce je vytvořit příklady jednotlivých vyučovacích jednotek, výtvarných řad a projektů které spolu budou navzájem souviset a navazovat na sebe. Ač je starověké Řecko podrobněji probíráno teprve v 6. třídě základní školy, děti se o něm mohou dozvědět již v nižších ročnících. Dítě na 1. stupni je otevřené nejrůznějším hrám, pohádkám, legendám a bájím. Toto téma je tak bohaté na nápady a náměty, že je můžeme propojit v nejrůznějších předmětech, jako je čtení, výtvarná výchova, dějepis, zeměpis, dramatická výchova apod.

S kolébkou evropské civilizace by se měl podrobněji seznámit každý Evropan. Má diplomová práce by chtěla přispět k jejímu hlubšímu porozumění již u žáků 1. stupně.

Potěšilo by mne, kdyby se má diplomová práce stala inspirací pro mé kolegy – učitele a vychovatele při práci s dětmi, stejně jako pro mne byla inspirací uměleckohistorická exkurze do Řecka.

2. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ŘECKA

„Řecká republika zaujímá nejjižnější část Balkánského poloostrova a řadu ostrovů v Egejském, Jónském a Středozemním moři. Z ostrovů, na které připadá pětina státního území, je největší Kréta (8400 km²). Geografická poloha Řecka na styku kontinentů Evropy, Asie a Afriky je velmi významná a byla vysoce oceňována, mj. z hlediska vojenskostrategického, neboť leží na křižovatkách důležitých cest, především námořních. Řecko má velmi starou historii a počátky jeho osídlení sahají až do přelomu 2. a 3. tisíciletí př. n. l. Starověké Řecko vytvořilo vyspělou kulturu.“¹⁾ Památky, zejména z té doby, se staly spolu s příznivými klimatickými podmínkami a mořem hlavní atrakcí cestovního ruchu.

Řekové tvoří 95 % obyvatel. Na severu žijí národnostní menšiny Albánců, Makedonců a na východě Turků.²⁾ Největší koncentraci obyvatel i ekonomických činností představuje aglomerace Athinai (Atén) s přístavem Pireus, kde žije čtvrtina obyvatel Řecka. Druhou průmyslovou oblastí je Thessaloniki (Soluň), přístav při Egejském moři.³⁾ „Řecko patří v rámci Evropské unie k nejméně rozvinutým zemím. Členitý reliéf a nedostatek srážek v letním období neumožňují intenzivnější zemědělství. Dlouhodobá vláda Turků, nedostatek energetických zdrojů a okrajová poloha způsobily opožděný vývoj hospodářství.

Rozloha: 131 957 km²

Počet obyvatel: 10,4 milionů

Hustota zalidnění: 79 obyv.·km⁻²

HDP/ obyv. (v USD): 11 460

Hlavní město: Athinai (Atény)“⁴⁾

3. APLIKACE PROBLEMATIKY NA ZŠ

3.1 Využití mezipředmětových vztahů

Současná koncepce školství, jež vychází z Rámcového vzdělávacího programu, má specifický a dle mého názoru správný pohled na výuku, která má dětem podat ucelenou představu o učební látce, jež není vytržena z kontextu, ale naopak dává dětem logický smysl. Podstatou takového vyučování je, více než kdy jindy, propojení jednotlivých předmětů, jež umožňuje celistvý pohled na danou problematiku.

Již na základní škole by měl pedagog děti směřovat k pochopení, že různé obory spolu navzájem souvisejí. I ve vyučování můžeme propojit například hodinu čtení s hodinou výtvarné výchovy nebo hodinu dějepisu s dramatickou výchovou. Tento styl vzdělávání bychom měli aplikovat při vyučování s naprostou samozřejmostí, ale vždy se tak bohužel neděje.

3.2 Příklad navazujících vyučovacích jednotek

Na nastíněnou hodinu čtení navazuje hodina výtvarné výchovy, při které se žáci pokusí ztvárnit zážitek z četby.

Dále uvádím příklad výtvarné řady a výtvarného projektu, jež mohou v dětech probudit opravdový zájem o leckterou kapitolu z kultury starověkého Řecka.

Učební látku můžeme dětem zprostředkovat různými metodami, nikoli pouze klasickou frontální výukou. Navrhovaný projekt pro hodiny vlastivědy či dějepisu by měl nenásilnou a zábavnou formou podnítit zájem žáků o probíranou látku. Prvky dramatické výchovy, které můžeme v projektu uplatnit, jsou obzvlášť vhodné na 1. stupni základní školy. S žáky 2. stupně základní školy můžeme v hodinách dramatické výchovy ztvárnit některý z příběhů Homérových či z nejrozličnějších bájí a pověstí o starověkém Řecku.

3.2.1 Hodina čtení

Hodina čtení by měla být sestavena tak, aby se žáci již v nižších ročnících základní školy seznámili s některými reáliemi starověkého i současného Řecka. Tyto prvotní informace by mohly být dětem zprostředkovány formou krátkého rozhovoru. Teprve ve vyšších ročnících (5. – 6. třída) se děti dozvídají podrobnější informace o této problematice v hodinách vlastivědy, dějepisu a zeměpisu.

Pro nástin hodiny čtení jsem vybrala řeckou báji „Ikarův pád“, z jejíhož nosného tématu jsem dále čerpala v hodině výtvarné výchovy, výtvarné řadě a projektu. Podobným způsobem můžeme rozpracovat v podstatě jakýkoliv příběh. Záleží zde na fantazii a tvůrčím přístupu učitele i dětí.

Vyučovací hodina čtení je určena žákům 3. – 4. třídy ZŠ

Téma hodiny

Četba starořecké báje „Ikarův pád“ z knihy Hany Doskočilové „Diogenés v sudu“, sestavování dějové osnovy, příprava k další práci v hodině výtvarné výchovy...

Cíle hodiny

1. Čtenářský cíl

Výrazné čtení textu s porozuměním, správná výslovnost a pamětní zvládnutí cizích výrazů.

2. Literárně-estetický cíl

Proniknutí do osobitého žánru antické mytologie, orientace v dějové linii, vlastní interpretace báje.

3. Výchovně vzdělávací cíl

Schopnost spolupráce při kolektivní reprodukci textu.

Z báje vyplývá několik poučení. Za své činy neseme dříve nebo později následky (Daidalos byl za vraždu synovce odsouzen k smrti), pokud někomu závidíme jeho majetek či schopnosti, jsme vnitřně chudí (Daidalos cítil, že Talós svým nadáním ohrožuje jeho prvenství), syn neposlechl rady zkušenějšího otce a zaplatil za to svým životem.

Metody a formy práce

Řízený rozhovor, volnější reprodukce textu, řešení úkolů a otázek, skupinová práce.

Organizace

V lavicích.

Využití mezipředmětových vztahů

Vlastivěda – rozhovor o starověkém a současném Řecku, vysvětlení historických reálií, Řecko a ostrov Kréta na mapě.

Výtvarná výchova – navazuje na hodinu čtení. Žáci se pokusí ztvárnit zážitky z četby.

Pomůcky

mapa Evropy, Středozemního moře a Řecka, obrázky a pohlednice Řecka, možné je i využití videa, knihy:

Doskočilová, H., 1985: *Diogenés v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*, Praha, Albatros, s. 24 – 27, (viz. příloha 1)

Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros, s. 105 – 109, (viz. příloha 2) - Pozn.: Tuto knihu můžeme použít u starších žáků (text je náročnější a má delší rozsah).

Knihy, které dětem mohou přiblížit probíranou látku, např.:

Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 244 - 245 – překrásný, Trůní sál knósského paláce, ve kterém stojí téměř netknutý alabastrový trůn, na kterém sedával král, s. 245 – pohled na palác legendárního krále Mínoa zvenku, s. 246 – 247 – nejpravděpodobnější podoba paláce v Knóssu kolem roku 1700 př. n. l., když byl po přírodní katastrofě znovu postaven

Perring, S., Perring, D., 1999: *Starověké stavby včera a dnes*, Praha, Fortuna Print, s. 40 – 47 – severní vstup do paláce v Knossu, brána vedoucí na dlážděnou cestu k přístavu – Tato publikace nám pomocí vložených ilustrovaných fólií zprostředkovává pohled na rekonstrukce starověkých staveb a zároveň tyto stavby odkrývá do jejich současné podoby.

Oliphantová, M., 1993: *Atlas starověkého světa*, Bratislava, Gemini, s. 93 - obrázek Mínótaura, s. 95 - palác v Knossu, půdorys paláce v Knossu

Šamšula, P., Adamec, J., 1994: *Průvodce výtvarným uměním I*, Praha, Práce, s. 92 - 93 - Mínotauros, ukázka zahradního labyrintu z 19. století

Geiss, H., 1985: *Starověký Knóssos*, Vyšehrad, Praha, s. 116 - půdorys knósského paláce, s. 117 - Knóssos: půdorys obytných prostor

Časové rozvržení

1 vyučovací jednotka

1. Přípravná fáze

Motivace

Nejprve využijeme motivaci s poznatkovým zaměřením. Zeptáme se dětí:

Kdo ví, kde se konaly poslední letní olympijské hry?

Kdo byl v Řecku s rodiči o prázdninách a jaké památky navštívil?

Kdo ví, jak se jmenuje hlavní město Řecka?

Vzápětí si ukážeme Athény na pohlednici a podíváme se na mapu, kde Řecko a jeho hlavní město leží. Dále budeme hovořit o historii Řecka. Řecko je považováno za kolébkou Evropy - z větší části je považováno za zakladatele moderního evropského života. Řecká civilizace dosáhla svého vrcholu zhruba před 2500 lety. Tento časový údaj si zakreslíme na časové ose na tabuli.

Nejvýznamnějšími městskými státy byly Athény a Sparta. V 8. stol. př. n. l. se Athény staly hospodářským, kulturním a náboženským střediskem. V Athénách stojí athénská Akropolis – zde stály nejdůležitější chrámy (Parthenón) a velká socha Pallas Athény – ochránkyně města. Řekové byli vynikající řemeslníci, básníci, sochaři i herci. Jejich divadla jsou dodnes pojmem.

Můžeme se dětí zeptat, zda by někdo dokázal říci, kde se dozvídáme o dávné minulosti Řecka. Předpokládáme odpovědi typu: z památek, z děl významných řeckých dějepisců (Homér: Iliada, Odyssea), z pověstí a bájí.

Pověsti a báje si lidé vyprávěli od pradávna. Uchovaly se tak po dlouhou dobu jen ústním podáním. Vystupují v nich hrdinové, jsou zde líčeny příhody řeckých bohů. Staří Řekové věřili, že jejich život řídí bohové. Vyprávěli si o nich báje. Bohy si představovali jako krásné a moudré lidi, kteří jsou nesmrtelní. Věřili, že žijí na hoře Olympu. Bohy uctívali v chrámech. Připisovali jim mnohé lidské vlastnosti, ale rozdíl mezi lidmi a bohy byl v tom, že bohové byli nesmrtelní.⁵⁾

Seznámíme se s některými z nejznámějších bohů.

Např.:

Zeus – vládce všech bohů, bůh nebe i země

Héra – jeho manželka

Poseidón – bůh moře a původce zemětřesení

Hádés – bůh podsvětí

Athéna – bohyně války 2

Apollón – bůh hudby a léčitelsví

Afrodita – bohyně lásky

Další motivace

Seznámíme děti s návazností této hodiny na hodinu výtvarné výchovy, ve které budou příběh kreslit tuší a později kolorovat vodovými barvami.

První seznámení s textem

Navození emočně estetického prožitku. Přečteme dětem celý text a vyzveme je, aby sledovaly text s námi.

Věcná příprava

Ve věcné přípravě se zaměříme na nesrozumitelná slova, jména, pojmy a obrazná vyjádření, kterým by děti nemusely příliš rozumět. Napíšeme je na tabuli: Co svět světem stojí. Rostli jako houby po dešti. nebozez – šroubovitý vrták do dřeva, synovec – neteř, ostrov Kréta a Řecko – mapa, Ikaría, Knósos, Labyrint – bludiště Ukážeme si obrázek bludiště, např. v knize: Šamšula, P., Adamec, J., 1994: *Průvodce výtvarným uměním I*, Praha, Práce, s. 92

Jazyková příprava

Děti čtou hromadně slova a slovní spojení, která jsme si před hodinou vypsali na tabuli: Athény, Daidalos, říkali Athénští, nebozez, Daidalovo prvenství, synovec Talós, rozhněvaný, vlastnoručně, ukrutenství, nejšikovnějšímu, se synem Ikarem, král Mínos, obluda Mínótauros, labyrint, nejzamotanější, schraňovat, starostlivý, neposlechl, dodneška, moře Ikarovo.

Po společném sborovém čtení vyvoláváme jednotlivé žáky k individuálnímu hlasitému čtení. Chválíme žáky, kteří čtou s výrazným přednesem a povzbuzujeme i ty méně šikovné.

Orientační rozhovor

Ptáme se dětí:

Co se ti na báji o Ikarovi nejvíce líbilo? Co se ti nelíbilo? Čemu jsi nerozuměl? Co bylo vymyšlené a nadpřirozené? Jaký byl Daidalos? (Zlý, hodný, chytrý či starostlivý?) Jaký byl Ikaros? Neposlušný?

Klademe otázky, které prověří čtenářovu pozornost a porozumění:

Jak se jmenoval Daidalův synovec? – Talós

Jak se jmenovala obluda, která se narodila královně? – Mínotauros

Co vše vynalezl a dokázal Daidalos? – kladivo, nebozez, tesal sochy, labyrint

Co vynalezl Talós? – pilu

Jak vypadal Mínotauros? – hlava býka, tělo člověka

Proč musel uprchnout Daidalos s Ikarem? Kam uprchli?

Proč měl Daidalos vystavět palác v podobě bludiště?

Proč Ikaros neposlechl Daidala a letěl tak vysoko?

2. Interpretace textu

Zeptáme se dětí, zda by někdo dovedl tuto starořeckou báj krátce převyprávět. Společně s žáky se pokusíme vytvořit dějovou linii, která v několika hlavních bodech shrne celý příběh. Směřujeme žáky k vytvoření takové osnovy, podle které bychom se mohli v navazující hodině výtvarné výchovy rozdělit do skupinek.

3. Závěrečná část

Kladně ohodnotíme všechny žáky za snahu a spolupráci. Motivujeme děti pro další činnost.

3.2.2 Hodina výtvarné výchovy

Téma hodiny

Ikarův pád

Cíle hodiny

Výtvarně vyjádřit prožitek z četby, práce ve skupině, seznámení se s další textovou předlohou této báje v knize „Staré řecké báje a pověsti“ od Eduarda Petišky.

Časové rozvržení

1 – 2 hodiny výtvarné výchovy

Motivace

Žáci jsou k výtvarné činnosti motivováni v předchozí hodině. Pásmo Ikarův pád, které děti vytvoří, bude ozdobou třídy. Při práci budou moci děti poslouchat rozsáhlejší předlohu báje o Ikarovi, kterou jim paní učitelka zprostředkuje výrazným čtením. Další motivace je například možná, pokud podobné hodiny pojmem jako součást výtvarné řady nebo projektu, o kterých budu ve své práci pojednávat v následujících kapitolách.

Pomůcky a materiál

5 větších kusů balicího papíru, tuš, dřívka, štětce, vodové barvy, hadr, kelímek na vodu, obrázky labyrintu, architektury starověkého Řecka a Mínótaura.

kniha: Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros, s. 105 – 109, (viz. příloha 2)

Postup

Hodina výtvarné výchovy by měla bezprostředně navazovat na hodinu čtení. Žáky rozdělíme do pěti skupinek. Každá skupina nyní ztvární část báje podle dějové linie, kterou jsme si v bodech vypsali na tabuli (v textu kurzívou).

1. Vynálezce Daidalos shodil stejně šikovného Talóse ze skály.

Daidalos vynalezl mnoho nástrojů (kladivo i nebozez), jeho synovec Talós (vynálezce pily) se mu začal vyrovnávat. Rozhněvaný strýc ho vlastnoručně shodil ze skály.

2. Daidalos a jeho syn Ikaros utíkají po moři na Krétu.

Daidalos byl v Athénách odsouzen k smrti. Se synem Ikarem se mu podařilo uprchnout na ostrov Krétu.

3. Králi a královně se narodila obluda Mínótauros – napůl člověk, napůl býk.

Na Krétě vládl mocný král Mínos. Královně se místo následníka trůnu narodila obluda Mínótauros, napůl člověk, napůl býk. O takového prince v královské rodině dvakrát nestáli.

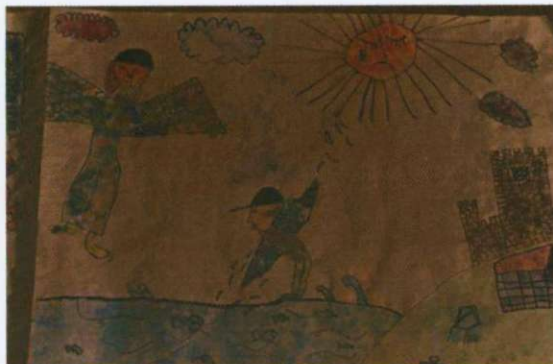

4. Král uložil Daidalovi úkol – vystavět labyrint.

Daidalos měl za úkol vystavět palác v podobě bludiště, odkud by Mínótauros už nikdy netrefil ven. Labyrint byl nejzamotanější ze všech labyrintů.

5. Daidalos a Ikaros utíkají z vězení, Ikaros padá do moře.

Král dal Daidala i Ikara na ostrově uvěznit, aby nevyzradili ostudu královské rodiny. Ve vězení schraňovali pírká ptáků a včelím voskem slepili dva páry křídel. Daidalos a Ikaros vzlétli nad moře. Včelí vosk se slunečním žářem roztavil a Ikaros v moři utonul.⁶⁾

Děti tvoří na velké formáty balicího papíru. Práce je kolektivní, proto dbáme na to, aby se na ní podíleli všichni žáci. Nejprve provedeme kresbu tuší, kterou po úplném zaschnutí kolorujeme vodovými barvami.

Při práci s nimi musíme žákům zdůraznit, že v žádném případě nešetříme vodou, protože hlavní charakteristika této malby je práce za mokra. Před započítím malby musíme barvy navlhčit, aby dobře pouštěly.⁷⁾

Když práci dokončíme, slepíme jednotlivé práce v jeden celek, který vytvoří dlouhý pás. Na začátek pásu připojíme text ztvárněné báje, díky kterému si můžeme děj kdykoliv připomenut.

Kolektivní práce žáků ze ZŠ Kubatova

3.3 Výtvarná výchova - výtvarné řady a projekty

„V rámci současného pojetí výtvarné výchovy jsou jednotlivé úlohy vnitřně propojovány a řazeny do větších nebo menších tematických celků. Tímto způsobem vznikají výtvarné řady a projekty, se kterými se dnes můžeme setkat i v hodinách výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy.“⁸⁾ Asi nejvíce se tento způsob alternativní výuky objevuje na základních uměleckých školách, ale jestliže chce učitel prvního stupně udělat žákům výuku zajímavou, neměl by se výtvarným řadám ani projektům vyhýbat.⁹⁾

3.3.1 Výtvarné řady

Řady výtvarných prací vyznívají jako krátké a srozumitelné útvary, v nichž převládá jedna nosná myšlenka. „Skládají se z několika na sebe navazujících kroků, jejichž následnost má lineární charakter, a rozvíjejí jeden směr pohledu. Učitel spolu s žáky téma rozvádí a dětskými pracemi poznávací proces dokládá. Způsob rozpracování tématu se pohybuje v několika ustálených směrech, které si nesou sobě vlastní specifické podoby.“¹⁰⁾

Navrhované výtvarné řady, které vycházejí se starých řeckých bájí se zabývají příbuznými soubory otázek. „Spojování otázek do tematických okruhů zaručuje, že z kaménků mozaiky nevznikne chaos. Uspořádání výtvarných řad připomíná sklenutí polí v gotické klenbě – řady spolu vzájemně souvisejí, a přece je každá svým obsahem jiná.“¹¹⁾

Téma výtvarné řady

Bludiště

Cíle výtvarné řady

Výtvarnou řadou rozvrstvit konceptuální pohled dětí na určité téma (Ikarův pád), využít motivu řecké báje k vytvoření bludiště a k hledání správné cesty v něm, zvládnutí techniky kresby plastickou linií na hliněném plátu.

Časové rozvržení

1. – 2. hodina - Kresba plastickou linií na hliněném plátu, modelování labyrintu keramickou hlínou a hra dětí, kdy se snaží dostat k tajemnému středu.

Keramický labyrint lze pojmout i jako domeček pro křečka

3. hodina – Popř. modelování povrchu babylonské věže, konstrukce věže z papírových obalů.

4. hodina – Přepis skutečnosti ve zvětšeném měřítku – malba rozbité lastury, řezy ovocem a zeleninou.

5. – 6. hodina – Modelování tváře bájného býka, kresba nebo modelování krétského krále a královny.

Krétský král a královna

Motivace

Motiv bludiště vyplynul z četby řecké báje o Mínotaurovi. Ukázky krétských staveb a především jejich půdorysů motivovaly další výtvarný projev žáků.

Postup

Žáci si volně hrají s linkou, mění její směr, vytvářejí slepé chodby a nefunkční průchody. Na kresbu štětcem s červeně vyznačenou cestou do středu navážou plastickým přepisem kresby pomocí hliněných válečků, které lepí na hliněný plát. Na modelování naváže hra, při níž se žáci pokusí najít cestu k tajemnému středu.

Řešení základního námětu může být více. Záleží na věku žáků a na složení třídy. Důležité je, v čem je z hlediska učitele skryt výchovně vzdělávací záměr. Varianta, vhodná pro poněkud starší žáky, skrývá spíše konstrukční problém – vytvořit skutečnou cestu bludištěm, která je průchodná. Objekt je pak chápán jako nakloněná dráha, kterou musí bez obtíží proběhnout kulička. Zda bude tato dráha skrytá očím, částečně nebo i zcela odkrytá našemu pohledu, je závislé na volbě žáka.

Budeme-li naopak chápat bludiště jako obrovskou a nepřehlednou stavbu, můžeme navázat třeba na obraz babylonské věže od Pietera Brugela a modelovat její povrch, v kterém lze bloudit desítky let a nenalézt cestu ven. Taková budova by musela mást diváka již při pohledu zvenčí. Vznikla by tak kontrastně modelovaná plastika s řadou rytmicky se opakujících motivů. Zcela jinak by vyzněla, kdyby ji žáci vystavěli z papírových obalů jako věž sahající vysoko do výše.

Motiv bludiště nabízí sama příroda při pohledu do rozbité lastury nebo rozkrojeného zelí. Přepis skutečnosti ve zvětšeném měřítku by mohl vést ke vzniku objektu podobného lyrickému motivu bludiště.

Námět lze pro nejstarší žáky prezentovat i jako prostor našeho myšlenkového světa a vybudovat ho jako objekt plný průhledů a tajemných zákoutí. Rozsvítíme-li v tomto duchovním prostoru svíčku, výrazně vzrostou jeho výrazové účinky. Bludiště oživne chvěním pohybujícího se plamene, rozsvítí se otvory, některé stěny se rozjasní a jiné se propadnou do tmy. Lze však zdůraznit i motiv sebeobětování jako ruky Ariadné s klubíčkem nebo splývající nití. Námět lze například řešit jako úzkost ze tmy a nebezpečí podél tenkého vlákna otisky prstů a dlaní. Podobně lze sledovat cestu, kterou se odsouzenci na Krétě ubírali, a v modelované textuře země hledat kroky, které se ztrácely v býčích stopách.

Nejmladší děti by jistě potěšilo, kdyby si mohly vymodelovat tvář bájného býka, který žil uvnitř labyrintu.¹²⁾

Pro podrobnější seznámení s touto výtvarnou řadou bych doporučila knihu: Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 192 - 193

Další možnosti, jak rozpracovat témata ve výtvarných řadách, se pohybují v několika ustálených směrech, které si nesou sobě vlastní specifické podoby. Pro náš záměr by byla například vhodná tematická řada, která navléká řetízek pohledů.

Téma výtvarné řady

Svět řeckých bájí: Lidé, Bohové na Olympu, Zvířata, Krajina, Rostliny, Hudební nástroje, Masky, Textil, Báje, ...¹³⁾

Pro zpracování těchto témat bych doporučila hodiny výtvarné výchovy, které by byly paralelně doplňovány četbou dalších řeckých bájí a pověstí.

Cíle výtvarné řady

Cílem takové tematické řady by bylo nejen získání nových dovedností při výtvarné činnosti, ale také posun ve znalostech dětí z řeckých bájí a reálií, podrobnější zkoumání této starověké kulturní civilizace.

3.3.2 Výtvarné projekty

„Výtvarné projekty jsou rozsáhlejší útvary, kde učitel se svými žáky obkličuje téma z různých stran a učí je tak chápat souvislost všeho se vším. Pluralitní chápání reality pomáhá odkrývat mnohost pravd, s nimiž se setkáváme. Bohatě rozvádějí téma, odbočují a rozvíjejí obsahové asociace a paralely. Současně se dotýkají látky učebních osnov – studijní kresby, malby či modelování, prací z představy, výtvarných etud, návrhů designu, paralel s uměleckým dílem a objektové tvorby nebo výtvarné akce.“¹⁴⁾

„Výtvarný projekt není dogma. Jeho rámec je sice závazný, ale také je schopný úprav, doplnění a rozšíření. Zájmu o výtvarný projekt napomáhá průběžné seznamování se s jeho vývojem, kdy žáci hledají a iniciují inspirativní podněty, vztahy či zajímavé okruhy myšlenek. Tak získávají všichni účastníci pocit, že se společně dobírají poznání.“¹⁵⁾ Toto poznání se završuje nad rozloženým projektem, kde všichni procházejí nad vystavenými pracemi – projekty, třídí zkušenosti, myšlenky a výtvarné poznatky.¹⁶⁾

„Řetězení námětů, rozvíjené dětskými nápady, dokládá „Labyrint“ Lady Staré. Labyrint je archetypální téma, související s naší myslí, životem, světem a vesmírem. Učitelka v něm naznačila v promyšlené výstavbě výuky obecný řád věcí i řád výtvarný:

- Motivace starověkou bájí o Labyrintu vyústila do ilustrací příběhu, do portrétu Mínotaura, do listů o labyrintech paláců, katakomb či barokních zahrad a do konstrukce křidel pro Ikara. Také neznámé písmo bylo labyrintem, věčným tajemstvím.
- Představy o řádu v přírodě navázaly na stavbu a členité povrchy přírodnin, na chodbičky hmyzu, na řezy ovocem a zeleninou, na lineární nebo barevné kontrasty.
- Setkávání s civilizací nabídlo labyrinty měst, předtištěné spoje, konstrukci rádia, počítače nebo televizoru. Protiváhu přepisu tvořily úvahy o průmyslových odpadech. Tuto část projektu doplnil přepis pocitu paniky při ztrátě orientace v bludišti ulic.
- Stavbu tkání lidského těla nebo jejich funkci můžeme zkoumat skrze labyrinty v nás (pout' snědeného sousta, reakce na podněty, cesta krvinek).
- Expresivní vyjádření pocitů člověka, přetíženého informacemi, navodilo pocit odcizení našemu světu. Labyrint proto nabízí duševní stavy člověka a jeho putování od narození ke smrti.
- V závěru zbývalo vrátit se k Řecku. Rekonstruovat zbytky zdiva, seznámit se s prvky antické architektury a vytvořit cestu labyrintem k uvězněnému Mínotaurovi (výtvarná instalace).“¹⁷⁾

Pro podrobnější seznámení s tímto výtvarným projektem bych doporučila knihu: Roeselová, V., 1997: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 65 – 66

Další výtvarný projekt s názvem „Řecké báje“ je uveden v téže knize na stranách 68 – 69. Autorky Táňa Faltysová a Hana Voříšková se v něm snaží přiblížit svět řecké kultury a hledat v ní paralely. Pracují s parafrázemi děje. Z použitých technik nabízí kresbu, malbu, koláže, grafické techniky, keramiku, výtvarné objekty a akce. Časové rozložení tohoto projektu je na tři měsíce.

Myslím si, že tento výtvarný projekt, který nabízí nepřehledné množství námětů i jejich řešení, je velice zdařilý a podnětný.

Následující výtvarný projekt, který nese název „Starověké Řecko“, je určen žákům 4. - 6. třídy ZŠ.

Téma výtvarného projektu

Starověké Řecko

Cíle projektu

Cílem projektu je vzbudit zájem dětí o tuto starověkou kulturu, získat nové zkušenosti při práci s nejrůznějšími materiály a technikami, podnítit iniciativu žáků a hledat inspirativní podněty. Pocítit sounáležitost v poznávacím procesu a připravit materiální vybavení pro divadelní inscenaci.

Možné problémy plastické a prostorové tvorby ve výtvarném projektu

„V každé škole vyznívá modelování a prostorové vyjadřování jinak. Malý rozsah modelování není obvykle ovlivněn nezájmem žáků, ale spíše možnostmi školy. To závisí na dvou okruzích otázek – jakému pojetí výuky dává přednost učitel a jak škola podporuje jeho výtvarně výchovné snahy. Role učitele je v tomto vztahu podstatně významnější. Pokud má pedagog zájem o plastické a prostorové vyjadřování, alespoň některé cesty si spolu s žáky dokáže vždy najít.“¹⁸⁾

Protože možnosti pro plastickou a prostorovou tvorbu jsou v základních školách bohužel opravdu značně omezené, uvádím v kapitole 4. Aplikace problematiky v mimoškolní činnosti (ZUŠ, DDM..), rozpracování některých vyučovacích jednotek. Jedná se zejména o modelování z keramické hlíny, pro které škola potřebuje dostatečné pracovní zázemí. Další realizace vyučovacích jednotek v téže kapitole, jako jsou např. výroba šperků, kulis nebo kostýmů, by neměla být větším problémem i pro pedagogy základních škol.

Časové rozvržení

- 1. hodina** - Seznámení s výtvarným projektem a motivace dětí.
- 2. hodina** - Hledání námětů
- 3. hodina** – Ztvárnění zajímavého úseku z přečtené báje libovolnou technikou (kresba, malba, grafika, modelování, tvarování, konstruování).
- 4. hodina** – Malba řeckých bohů

Celodenní výlet do Bouzova

- 5. – 6. hodina** – Konstrukce trojského koně - konstruování

7. hodina – Řecké písmo

8. hodina – Studijní kresba řeckých amfor před započítím práce s keramickou hlinou

9. - 10. hodina – Výroba řeckých hliněných nádob - (viz. kapitola 4.1.1 Výroba řeckých hliněných nádob – modelování keramickou hlinou)

11. hodina – Zdobení nádob (glazování, burel) - (viz. kapitola 4.1.2 Zdobení nádob (zatíráním oxidů kovů, burelem, engobami)

12. – 13. hodina - Výroba řecké divadelní masky (výroba papírové masky – tvarování papíru, výroba dřevěné masky) ; výroba keramické masky – (viz. kapitola 4.1.3 Výroba keramické masky - modelování)

14. hodina - Pomalování a zdobení masky

15. hodina - Výroba šperků – (viz. kapitola 4.2.1 Výroba šperků – tvarování kovové folie)

16. – 17. hodina - Výroba kostýmů pro řecké divadlo (divadelní inscenace báje Daidalos a Ikaros) – (viz. kapitola 4.3.1 Výroba kostýmů pro řecké divadlo, malba na textil)

18. hodina - Studijní kresba řecké architektury, architektonické prvky typické pro Řecko

19. – 20. hodina – Výroba kulis a rekvizit pro divadelní představení – (viz. kapitola 4.2.2 Výroba kulis a rekvizit pro divadelní představení)

Rozpracování jednotlivých námětů a nastínění jejich realizace

1. hodina – Seznámení s výtvarným projektem a motivace dětí

(viz příloha 6 – fotografie z uměleckohistorické exkurze v Řecku, materiály z divadelního představení Odysseus)

V úvodní hodině děti seznámíme s obecnější rovinou výtvarného projektu, která nabude svůj konkrétní charakter po 2. vyučovací hodině, kdy děti spolu s učitelem hledají náměty pro projekt pomocí myšlenkové mapy. Možnosti motivace jsou opravdu bohaté: videoprojekce, odborná přednáška s prohlídkou diapositivů, diskuse, návštěva galerie či muzea, shlédnutí divadelního představení (Odysseus...)

2. hodina - Hledání námětů

(viz. příloha 7 – myšlenková mapa na kusu balicího papíru)

Pomocí myšlenkové mapy se s dětmi snažíme vyjádřit obsáhlost dílčích námětů, které s hlavním tématem souvisejí a učí děti chápat souvislost všeho se vším. Pro náš projekt

však vybereme jen některé náměty, jejichž řetězení bude působit ucelenějším dojmem a které budou odpovídat zájmům a schopnostem žáků. Výtvarný projekt bude zahrnovat plošné i trojrozměrné práce.

Motivace

Aktivní účast dětí při tvorbě výtvarného projektu, která dětem umožní prosadit vlastní nápady a originální náměty.

Pomůcky a materiál

balicí papír nebo jiný papír většího formátu, pastelky, vodové barvy, štětce, kelímky na vodu, hadr, fotokopie obrázků z různých učebnic, knih a časopisů, které budeme do myšlenkové mapy lepit, lepidlo, nůžky, popř. odborná literatura, která nám v hledání námětů může pomoci. Zde bych doporučila např. dětskou knihu: Freeman, Ch., 1996: *Řekové*, Praha, Ikar

Postup

Společnými silami se pokusíme vytyčit několik hlavních témat, jež se vztahují ke starověkému Řecku. Učitel vhodnými otázkami směřuje žáky k tomu, aby tato témata sami vyslovili. Dále pracujeme v malých skupinkách nebo dvojicích. Každá taková skupina nebo dvojice bude mít za úkol některé z hlavních témat rozpracovat. Děti se mohou inspirovat v odborné literatuře. Učitel poskytne žákům různé fotokopie, které by mohli vystříhnout a nalepit na velký formát papíru. Tematické okruhy dostanou podobu výtvarných řad, jejichž obsahové asociace se pokusíme společně rozvést a do myšlenkové mapy vepsat. Celou práci potom můžeme výtvarně dořešit vodovými barvami.

3. hodina – Ztvárnění zajímavého úseku z přečtené báje libovolnou technikou (kresba, malba, grafika, modelování, tvarování, konstruování).

Motivace

Pro naši další práci jsem zvolila četbu báje „Prométheus“ z knihy: „Staré řecké báje a pověsti“ od Eduarda Petišky. Tento silný příběh seznámí děti s řeckými bohy, které budou výtvarně zpracovávat v další hodině.

Pomůcky a materiál

dle zvolené techniky (**kresba** – dřívko, pero, tužka, uhl... **malba** – tempera, suchý pastel, kvaš, akvarel... **grafika** – vyškrabávaná technika, linoryt, tisk z výšky...), čtvrtky různých formátů, kniha: Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros, s. 5 – 9, (viz. příloha 8)

Postup

Ještě před tím, než žákům přečteme příběh o Prométheovi, je upozorníme, aby pozorně poslouchali. Úsek báje, který je nejvíce zaujme, budou později výtvarně zpracovávat. Obrázek můžeme orámovat geometrickou ornamentikou, která se v Řecku používala. Po ukončení práce se pokusíme s celou třídou uhodnout, kterou část báje autor výtvarné práce ztvárnil. Pokud si děti vybraly různé náměty, můžeme je chronologicky seřadit za sebe a pokusit se interpretovat příběh vlastními slovy. Dětské práce později vystavíme v dějovém sledu, který nám příběh může kdykoliv oživit.

Prométheus připoutaný ke skále

4. hodina – Malba řeckých bohů

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Řecké náboženství a bohové

„Z chaosu se zrodila Gaia, Země. Sama pak zrodila vysoké hory, hluboké moře a Úrana, Nebe. Stala se jeho ženou a přivedla na svět Krona. Ten pak zplodil druhou generaci bohů, Dia a ostatní olympské bohy, kteří vládli řeckému světu ze svého sídla na hoře Olympu.“¹⁹⁾

Řecké náboženství bylo polytheistické a jeho bohové se velice podobali lidem. Vedle relativně malého počtu olympských bohů (12 hlavních bohů), které vyznávali všichni Řekové (jsou pojmenovány podle nejvyšší hory Olympos, „střechy Řecka“, kde měli údajně své sídlo), existovalo ještě mnoho menších božstev a za bohy prohlášených hrdinů, jejichž božskou všemocnost určoval a omezoval osud.²⁰⁾

„V různých krajinách se však sestava božstev lišila a někteří bohové mívali i více než jednu osobu nebo větší počet atributů. Každý městský stát měl své vlastní ochranné božstvo a různé skupiny obyvatelstva uctívaly různé bohy. Uctívání bohů probíhalo u oltářů pod širým nebem, nikoliv v chrámech, které byly jejich svatyněmi. Oltáře mohly být před chrámy, na veřejných shromaždištích nebo doma. Konávaly se též náboženské slavnosti, hry a procesí na oslavu určitého boha, který mohl být skutečně i viděn v podobě sochy vynášené z chrámu.“²¹⁾

Řekové pojímali zbožnost jako uctivé chování vůči bohům a respektování morálních hodnot vlastní komunity a ne jako záležitost osobního vědomí a přesvědčení.²²⁾

„Neexistenci posvátných knih Řekové nahrazovali rozsáhlou mytologií a nespočetnými legendami a mýty, ze kterých mohli spisovatelé, básníci a filozofové čerpat a které mohli poměrně volně interpretovat. Bohů byla celá řada.

Nejvýznamnější místo zastával **Zeus**, otec a bratr všech ostatních bohů, bůh nebes a světla, vládce vesmíru, ochránce všech právně ustavených kompetencí, jehož uctívali všichni Řekové.“²³⁾

Další olympští bohové

„**Héra**: Diova velice žárlivá manželka, Hérin kult byl rozšířen v celém Řecku.

Apollón: Mladistvý bůh hudby, rituální čistoty a věšteb, jako bůh Apollón Foibos byl spojován se Sluncem.

Artemis: Lovkyně, sestra Apollónova, byla božstvem přírody spojovaným s měsícem, zároveň, ztotožněna s Hekaté, byla i bohyní smrti a porodů.

Athéna: Bohyně války a umění, byla též ochránkyní Athén.

Arés: Bůh války, setkáváme se s ním méně často než s jinými božstvy.

Afrodíté: Bohyně lásky a krásy, jako předolympské božstvo se zrodila z mořské pěny, podle tradice u Pafosu.

Déméter: Bohyně obilí, jejíž truchlení za Persefonou přinášelo zimu a s jejímž návratem z podsvětí přicházelo jaro, bývala spojována se smrtí a znovuzrozením a s mystériemi v Eleusině.

Héfaistos: Kovářské božstvo, spojované též s řemesly.

Poseidón: Vládce moří a zemětřesení, byl též bohem koní.

Hermés: Posel bohů a přenašeč duší do podsvětí, byl též bohem ovčáků a pastevců.

Hestiá: Dávná bohyně krbu.“²⁴⁾

Motivace

Povídáme si o řeckých bozích. Děti tato tematika velice zaujala. Každý bůh má určité vlastnosti, o kterých diskutujeme. Žáci si mohou sami vybrat, kterého z bohů namalují.

Pomůcky a materiál

našepsované čtvrtky formátu A3, temperové barvy, štětce, kelímky na vodu, hadr, odborná literatura, např.:

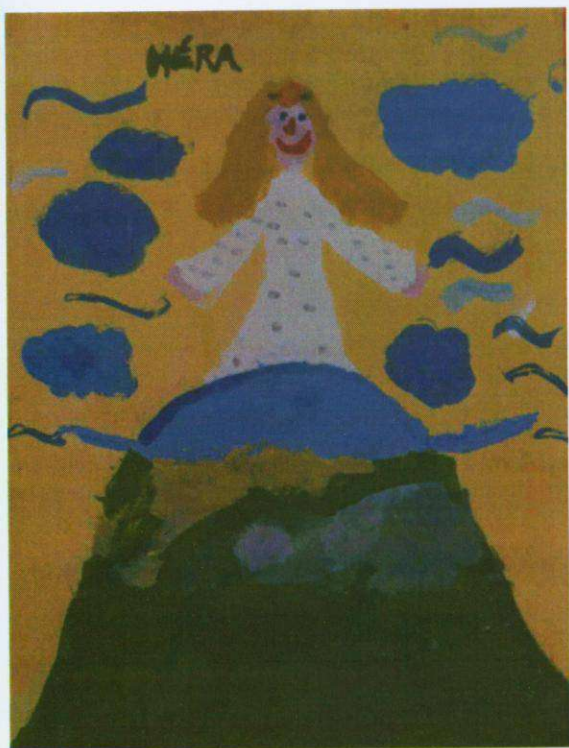
Levi, P., 1995: *Svět starého Řecka*, Praha, Knižní klub, s. 82 – 83;

Augusta, P., Honzák, F., 1994: *Dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce, s. 8 – 9;

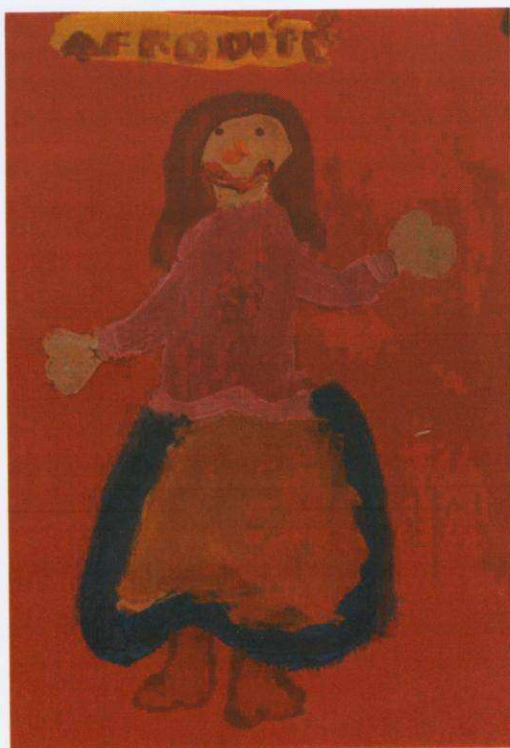
Kozlová, H., Ryndová, J., 1996: *Obrazový atlas starých civilizací*, Praha, Slovart, s. 36 – (ilustrace); Freeman, Ch., 1996: *Řekové*, Praha, Ikar, s. 22 – 23

Postup

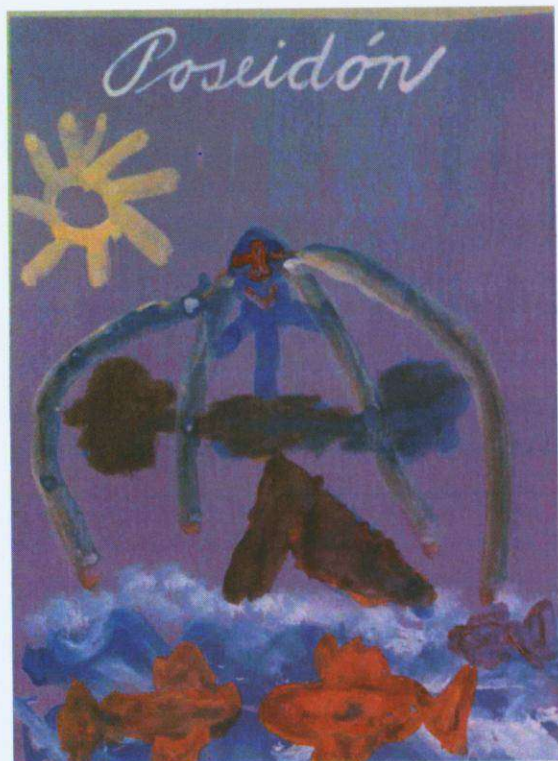
Děti mají k dispozici našepsované čtvrtky různých barev. Podle toho, v jaké sféře bůh působí, si zvolí barevný podklad. Učitel žákům připomene, jak zacházet s temperovými barvami. Tempera by neměla být příliš řídká, ale také ne příliš pastózní. Neměla by se nanášet přímo z tuby, ale děti by se měly naučit mísit z ní různé odstíny. Učitel by se měl snažit podporovat spontánní vyjádření svých žáků a nezasahovat do jejich výtvarného projevu. Proto rádi přehlédneme, když budou žáci občas používat barvy i přímo z tuby.

Héra – Diova manželka na Olympu

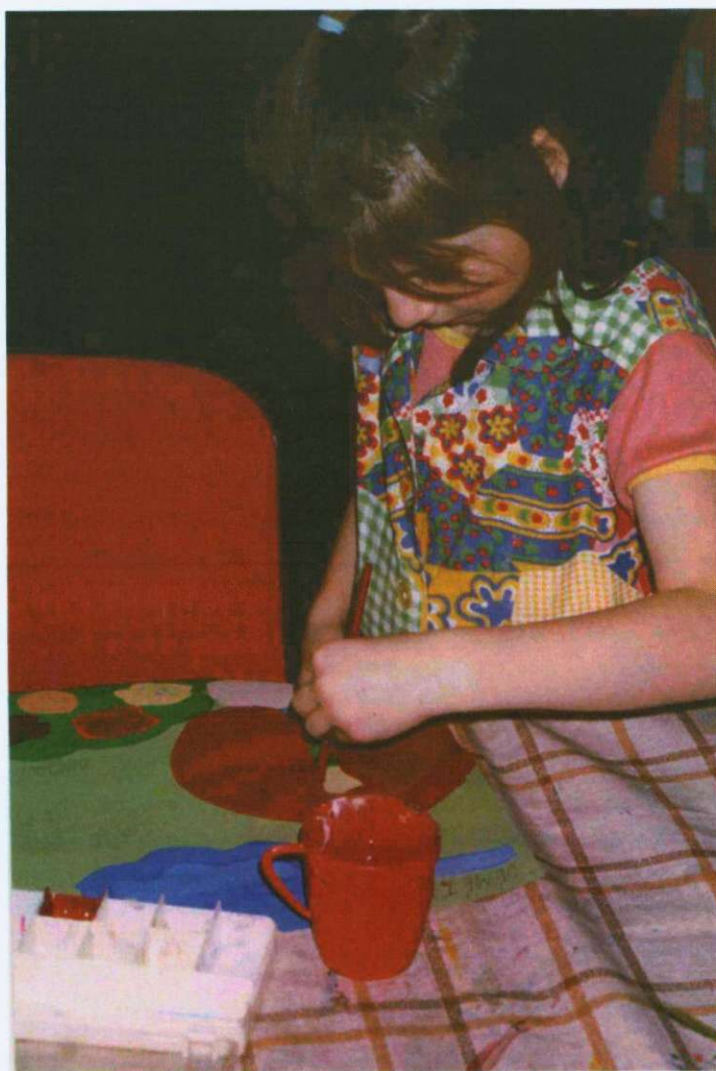
Afrodité – bohyně lásky a krásy

Poseidón – bůh moře a zemětřesení

Apollón – bůh hudby, léčitelsví a slunce

Malba řeckých bohů - Démétér

Celodenní výlet do Bouzova

Motivace

Po přečtení báje „Trojská válka“, z knihy Staré řecké báje a pověsti od Eduarda Petišky, učitel poví dětem, že jednoho trojského koně můžeme navštívit i v České Republice. Ten také bude cílem našeho výletu.

Vypravíme se do Bouzova, kde věrnou podobu dřevěného trojského koně navštívíme.

Realizace celodenního výletu

Pro uskutečnění výletu bych doporučila začátek školního roku, kdy můžeme začít s realizací výtvarného projektu. V tomto období jsou památky ještě zpřístupněné veřejnosti. Bouzov se nachází v olomouckém kraji, severo-západně od Olomouce. Výlet bych spojila s návštěvou dalších zajímavostí nebo památek. Například hrad Bouzov,

jenž je dokonalou iluzí mohutného středověkého feudálního sídla, poznamenaný několika stavebními slohy, by byl pro děti skvělou podívanou.²⁵⁾

Dřevěný trojský kůň v Bouzově²⁶⁾

5. – 6. hodina – Konstrukce trojského koně

Konstruování

„Konstruování přináší nenahraditelnou zkušenost, spojenou s logickou výstavbou kompozice v prostoru.“²⁷⁾ Staví na prostorovém komponování hmot. Materiál zde nahrazuje větší počet daných tvarů, jejichž podobu lze jen málo upravovat nebo

do jejichž vzhledu žák nezasahuje. Naopak, využívá jejich typických vlastností a vymýšlí způsoby, jak z nich vytvořit výtvarný objekt. „Podstatné jsou vztahy daných prvků v prostoru.“²⁸⁾ Každý prvek má svou specifickou řeč a bezprostředně ovlivňuje výsledek výtvarného procesu.

Bez konstruování žák jen obtížně pochopí prostorovou kompozici, vztah hmot a jejich proporcí, což mu později velice ztíží pochopení architektury jako specifického uměleckého projevu.²⁹⁾

Motivace

četba báje „Trojská válka“ z knihy „Staré řecké báje a pověsti“ od Eduarda Petišky, návštěva dřevěného trojského koně v Bouzově.

Pomůcky a materiál

pro konstruování mohou žáci využít nalezený materiál, tj. zbytky odřezků prken, polínek, dále větve, traviny, listy, květy, kameny..., provazy, popř. hřebíky, kladivo a pilu, fotoaparát.

Postup

Konstrukci trojského koně zrealizujeme v bezprostřední blízkosti školy, v nedalekém parku nebo lesíku, protože práce v terénu v sobě nese silnější emoční náboj. Pracujeme s přírodním materiálem. Některé prvky si obstaráme před konstrukcí, další potřebné přírodniny vyhledáme přímo v terénu. Proto je důležité zvolit takový terén, který nám to umožní.

V první fázi konstruování, u které je nezbytná pomoc učitele, vytvoříme kostru koně. Podle počtu žáků můžeme zhotovit takových koster hned několik a celou akci pojmut jako soutěž o nejvěrnější podobu trojského koně s přihlédnutím na originální řešení výtvarného problému.

V další fázi konstruování se děti samy pokusí pomocí větví, travin atp. dotvořit koně s jeho typickými rysy. Nesmíme zapomenout na bujnou hřívu a koňský ohon, pro jehož zhotovení se nabízejí nejrůznější traviny. Kameny mohou zase naznačit koňská kopyta. Výtvarnou hru s přírodním materiálem můžeme zaznamenat na fotografii. V nejlepším případě ji zdokumentujeme videozáznamem, který nám na konci výtvarného projektu poslouží k utřídění zkušeností, myšlenek a výtvarných poznatků.

7. hodina – Řecké písmo – grafická technika

Odkrývací technika na voskovém papíru

Tato grafická technika umožňuje malým dětem pochopit úlohu rydla, které odkrývá světlý podklad. Spodní vrstvu krytu tvoří plocha, kterou navoskujeme voskovým pastelem nebo úlomkem svíčky. Můžeme si připravit jednobarevný nebo vícebarevný podklad. Voskový povlak nanese do souvislé hladké plochy, kterou žák pokryje vrstvou černé tuše nebo tmavé temperové barvy.

Ve školní praxi se můžeme setkat s některými technickými problémy. „Vosková vrstva odpuzuje vodu a tedy i o něco hustší tuš nebo temperovou barvu, která špatně

chytá. Zde pomáhá pravidelné přimydlení štětce s tuší nebo barvou, které zvyšuje přilnavost nátěru. Silné přimydlení však zhoršuje kvalitu krytu a jeho lesk.“³⁰⁾

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Řecké písmo

„Podle řecké pověsti Kadamos, syn fénického krále Agéora, vstoupil s početným doprovodem na loď a vyplul z přístavu Tyros, aby našel svou sestru Európu, kterou unesl Zeus v podobě býka přes moře na Krétu. Přišel do Boiótie, tam založil město Théby a podle staré pověsti uvedl do Řecka fénické písmo.“³¹⁾

Původ řecké abecedy neboli alfabety se však nevyvozuje pouze ze staré pověsti. Semitský původ alfabety se dnes pokládá za nesporný, což dokládají konkrétní důkazy.

„V první řadě je tu podobnost názvů jednotlivých písmen. Fénické „alef“ je řecké „alfa“, „béth“ je „beta“, „gimel“ totéž co „gama“, podobně „daleth = delta“ atd. Názvy písmen mají ve feničtině určitý význam, v řečtině jsou pouhým označením písmene. Druhým a zásadním důkazem je shodný tvar osmi písmen. Třetím důkazem je pořadí písmen v řecké abecedě. Pomineme-li totiž drobné odchylky, které během jejího vývoje nastaly, fénická a řecká písmena následují zpravidla ve stejném pořadí. Čtvrtým dokladem je orientace řádků zprava doleva, jak je zachycena v nejstarších řeckých památkách.“³²⁾

Nejvzácnější řecky psaná památka z 8. stol. př. n. l., která se dochovala na dipylské váze je toho důkazem: písmena následují zprava doleva. „Váza byla nalezena nedaleko dvojité athénské brány (Dipylon) při odkrývání starého pohřebiště.“³³⁾

Volně přeložený nápis zní: „Kdo nyní ze všech tanečníků zatančí nejpůsobněji, ten ji má obdržet.“³⁴⁾

Teprve později se začalo objevovat i písmo orientované zleva doprava a Řekové tak přešli ke způsobu psaní zvanému bustrofedon (oslí orání). Staří Řekové malá a velká písmena nerozlišovali.³⁵⁾

Papyrový svitek v Řecku

V druhé polovině 7. stol. př. n. l. se dostalo větší množství papyru do řeckého světa. Papyrus se tam ojediněle vyskytoval jistě i předtím, avšak to, co dříve bylo přepychem a výsadou, stalo se za faraóna Psammeticha věcí denní potřeby.³⁶⁾ „Teprve nyní se mezi Řeky ve větší míře rozšířila kniha a vyvolala novou éru helénského ducha, období jeho skutečného zvětšení – věk literatury.“³⁷⁾

Motivace

Poté, co si ukážeme řeckou abecedu a porovnáme ji s abecedou fénickou, pokusíme se řecké písmo napodobit. Řeční žáci se stejné slovo učili psát mnohokrát. Voskové destičky, do kterých ryli ostrými tyčinkami, si pohodlně drželi na kolenou. Učitelé sedávali ve třídách na „trůnech“, tj. židlích s opěradly. Žáci, pedagogové (otroci, kteří v zámožnějších rodinách zastávali funkci chůvy) a pomocní učitelé měli jen stoličky bez opěradel. Stoly ve škole nebyly.³⁸⁾

Dále žáky informujeme o tom, že z egyptské rostliny zvané papyrus se vyráběl jakýsi druh papíru, který se používal na psaní. Papyrus se stácel do svitků.³⁹⁾

Ale protože my se teprve toto řecké písmo budeme učit psát, použijeme něco podobného, jako voskové tabulky. Pro tento účel si připravíme voskované papíry. Učitel dětem ukáže obrázek nejvzácnější řecky psané památky z 8. stol. př. n. l., která se dochovala na dipylské váze.

Pomůcky a materiál

obrázky řecké a fénické abecedy, obrázek dipylské vázy s nejvzácnější řecky psanou památkou, čtvrtky formátu A4, voskovky, černá tuš, jehly, hřebíky, perka a dřívka s ostrou hranou na vyškrabávání, popř. olejové pastely.

Postup

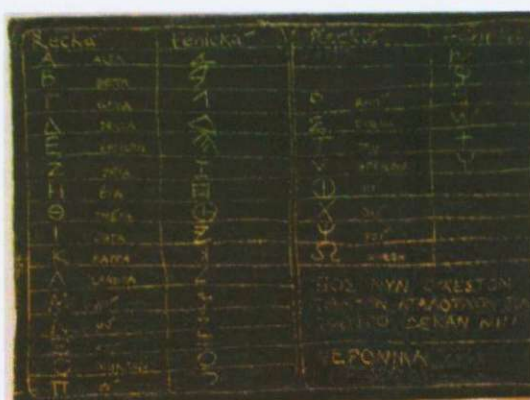
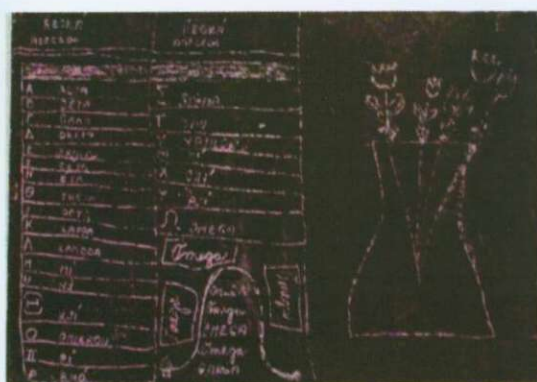
Čtvrtku navoskujeme voskovým pastelem (můžeme použít různé barvy) a poté přetřeme celou plochu tuší. Po důkladném zaschnutí tuše začneme vyškrabávat.

Podobně můžeme použít i olejové pastely, které vyžadují nanesení stejnoměrné vrstvy jasného světlého tónu přes celou plochu kresby a její překrytí další vrstvou černé pastelové barvy. „Povrch je poddajný a pracuje se s ním lehce.“⁴⁰⁾

Nejprve použijeme první voskovaný papír a vyzkoušíme si napsat celou řeckou abecedu. Kdo chce, může si papír rozdělit čarou na dvě půlky a vyzkoušet napsat buď jen shodná fénická písmena s abecedou řeckou nebo celou fénickou abecedu.

Na druhý papír co nejlépe napodobíme nápis na dipylské váze nebo se pokusíme vytvořit vlastní nápisy, např. své jméno. V příští hodině, kdy budeme vyrábět řecké nádoby, můžeme své znalosti písma využít.

Řecká a fénická abeceda na voskovaném podkladu – (odkrývací technika)

8. hodina – Studijní kresba řeckých amfor před započítím práce s keramickou hlinou

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Keramika starověkého Řecka

Nejstaršími dochovanými řeckými výtvarnými díly jsou kupodivu křehké keramické nádoby z 11. století př. n. l. vyrobené zřejmě v Athénách. Mají přesný tvar a jednoduchou geometrickou výzdobu. Athénská keramika dosáhla velkého rozkvětu v 8. století př. n. l. ⁴¹⁾ „Z té doby se zachovaly velké vázy z pohřebiště u Dipylské brány (tzv. dipylské vázy), kterými se označovaly hroby. Jejich účel určoval i výzdobu. Vázy jsou po celém povrchu bohatě zdobeny v pásích geometrickým ornamentem, zejména meandry, a pohřebními výjevy, v nichž jsou lidské postavy rovněž stylizovány do geometrických tvarů. Jiný charakter měla archaická keramika v Korintu. Kolem roku 600 př. n. l. se odtud exportovala na východ, a proto se ve výzdobě, mnohem barevnější než v Athénách, objevují lvi, hadi, panteři i fantastická zvířata. Orientální vliv byl pro řecké umění 7. století příznačný a objevuje se i na vázách vyrobených v Athénách. V 6. století př. n. l. se vytvářely vázy černofigurového stylu, to znamená, že na červený

podklad se malovaly figury černou barvou a vnitřní kresba se vyškrabávala, některé detaily se zdůrazňovaly bělobou. Od konce 6. století př. n. l. se začal prosazovat červenofigurový styl, na černém pozadí byly vynechány červené plochy pro figury, jejichž detaily se domalovávaly černou barvou. Výjevy tím získávaly na životnosti.“⁴²⁾

Řekové vyráběli z pálené hlíny nejružnější předměty, např.: olejové lampy, misky na líčidla a šperky, nádobí i kuchyňské náčiní. Každá nádoba plnila určitou funkci, a proto se také tvarově lišila od ostatních.

Amfora – měla nejvšestrannější použití a rozmanité tvary, používala se ke skladování i přepravě vína, oleje, zrní apod. (pojala i dvacet litrů)

Lakyné – konévka, kterou se přelávalo víno

Stamnos – podobal se širší amfoře, měl však jinak posazená ucha

Skyfos – hrneček, který sloužil na pití

Kylix – plochá miska na nožce, číše určená na pití

Rhyton – nádobka na pití, často zhotovovaná z drahých kovů

Oinochoé – konvice s dlouhým hrdlem, opatřená hubičkou a velkým svislým uchem (Poté, co se víno smísilo s vodou, přelilo se do džbánu, oinochoé, a odtud se nalévalo do pohárů.)

Kantharos – sloužil jako pohár

Krátery (volutový, kalyx) - velké nádoby rozšiřující se směrem nahoru, v nichž se mísilo víno s vodou.

Peliké – svůj tvar odvozuje od amfory, ale liší se širší nožkou

Fialé – miska, jež se užívala k pití, ale i k úlitbám bohům

Hydrie – se třemi uchy (dvě postranní a jedno svislé u hrdla), sloužila k čerpání a nalévání vody, nosila se na hlavě

Lékýthos – vysoká nádoba na vonné masti se zúženým hrdlem a uchem, která byla v 5. století př. n. l. rozšířena v Athénách jako obětní dar dávaný zemřelým do hrobu.⁴³⁾

Pithoi – obrovské nádoby, v nichž se uchovávalo víno, olej, ječmen a pšenice, zapouštěly se ve skladištích a komorách do země (v jejich vnitřku se může ukrýt i člověk)

Pohřební vázy – stavěly se na hroby urozených osob, jejich proraženým dnem se k mrtvým dostávaly obětní dary

Alabastra – malá štíhlá nádobka na voňavky

Aryballa – nádobka na pleťové oleje⁴⁴⁾

Motivace

Na začátku hodiny děti dostanou do dvojice obálku. Na impuls učitele ji mohou otevřít. Obálka skrývá rozstříhanou kopii obrázku některé z řeckých keramických nádob. Žáci mají za úkol tento obrázek složit jako puzzle a nalepit ho na papír formátu A4. Každá dvojice má jinou nádobu. Po tomto úkolu obrázky shromáždíme v zadní části třídy, abychom viděli, jak různorodá byla řecká keramika.

Pomůcky a materiál

čtvrtky různých formátů, lepidlo, tužky, popř. gumy, pera, různé druhy hrotů do per, dřívka, černé, popř. barevné tuše, obrázky nejrozličnějších řeckých keramických nádob např. z knihy: Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 14, 15, 40, 41, 52, 96, 118 – 121, 123, 128, 256, 265 – (barevné fotografie) nebo z knihy: Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 49 – (ilustrace)

Postup

Učitel si s dětmi povídá o řecké keramice. Děti si vyberou takový druh keramické nádoby, která je nejvíce zaujala. Později ji vymodelují z keramické hlíny. Mohou si též zvolit formát papíru a jednu ze dvou kresebných technik, které jim učitel nabídne a jež jim bude nejlépe vyhovovat. První možností je práce s grafitovou tužkou, druhou je perokresba (popř. kresba dřívkem). Učitel děti upozorní na specifické vlastnosti těchto technik. „Stopa pera je přímočaré a jednoznačné vyjádření, které, je-li jednou provedeno, zůstává stálé a trvalé. I když existuje guma na mazání tuše, nelze perokresbu opravovat v takové míře jako grafitovou tužku.“⁴⁵⁾

Kresba je zaměřena na detailní studii řecké ornamentiky s vystihnutím typických tvarů řeckých nádob.

Pozn.: v Příloze jsou použity fotografie z výtvarné činnosti, při níž byla uplatněna odkrývací technika.

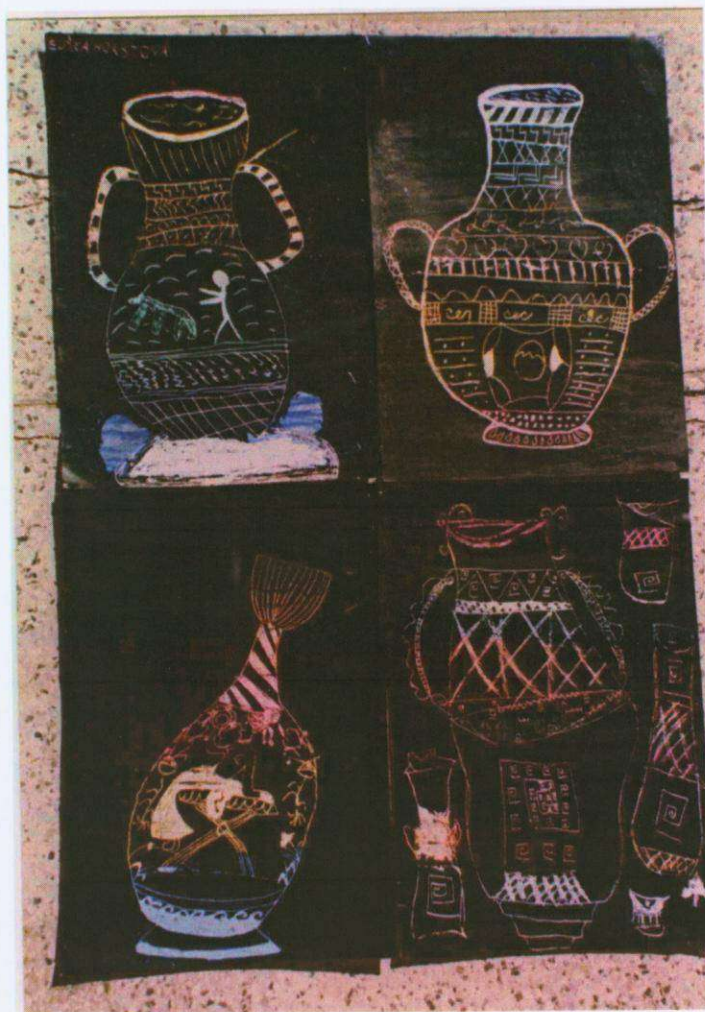
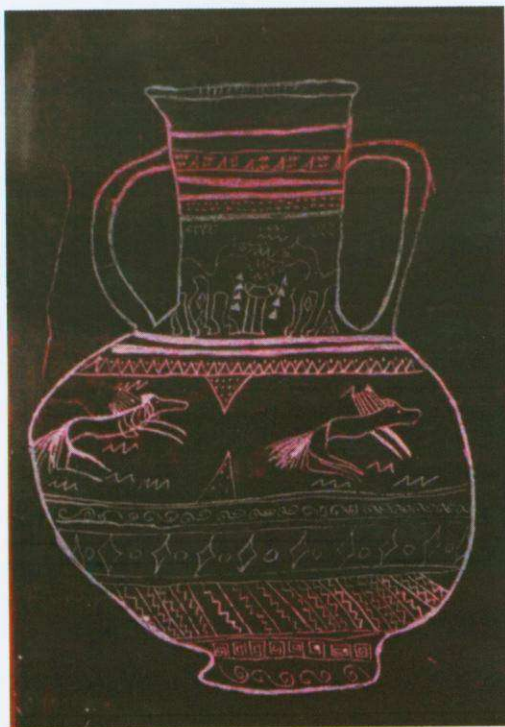
Příprava voskového papíru

Odkrývací technika

Hledání inspirace v odborné literatuře

Řecké amfory, zhotovené odkrývací technikou

9. - 10. hodina – Výroba řeckých hliněných nádob - (viz. kapitola 4.1.1 Výroba řeckých hliněných nádob - modelování)

11. hodina – Zdobení nádob (glazování, burel) - (viz. kapitola 4.1.2 Zdobení nádob (glazování, burel))

12. – 13. hodina - Výroba řecké divadelní masky (výroba papírové masky – tvarování papíru, výroba dřevěné masky) ; výroba keramické masky – (viz. kapitola 4.1.3 Výroba keramické masky - modelování)

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Řecké divadlo a herci

Divadlo bylo ve starověkém Řecku důležitým prostředkem mravní výchovy, a proto bylo podporováno státem. „V 5. století př. n. l. ještě kamenná divadla neexistovala a Athéňané sledovali hry svých oblíbených dramatiků z dřevěných lavic postavených na jižním svahu Akropole. Teprve za Perikla bylo postaveno Dionýsovo kamenné divadlo, které pojmovalo 17 000 diváků, bylo ale mnohokrát přestavováno. Dodnes se však zachovalo divadlo v Epidauru v téměř neporušeném stavu. Má jedinečnou akustiku, takže se v něm stále hraje.“⁴⁶⁾

Řekové divadlo řadili k poezii, protože divadelní hry byly skládány ve verších. Ve starověkém Řecku byly rozšířeny dva typy divadelních her: komedie (veselohry), které si braly náměty buď z každodenního života nebo z politiky a tragédie, které byly většinou inspirovány mytologií.⁴⁷⁾

Řecká divadla byla postavena ve stráních pahorků a díky dokonalé akustice ve stupňovitých lavicích mohli diváci slyšet každé slovo vyslovené na jevišti.

Aby byli herci dobře vidět i z posledních řad, měli tělo zvýrazněno vycpávkami a nosili střevíce na vysokých podrážkách, tzv. kothurny. Řecké divadlo využívalo divadelních masek. Díky tomu mohli i ženské úlohy hrát muži, protože ženy divadlo hrát nesměly. I z velké dálky bylo na první pohled poznat, zda maska vyjadřuje posla nebo krále, tragickou či komickou postavu. Řekové byli rádi, když v jejich hrách vystupovaly postavy komické, které většinou ztvárňovaly sluhy nebo otroky. „Nejznámějšími autory divadelních her byli Athéňané Aristofanes, Euripides, Aischylos a Sofokles. Aristofanes psal komedie, ostatní tragédie.“⁴⁸⁾

Výroba papírové masky

Tvarování papíru

Tvarování papíru je základní technikou, která připravuje cestu k využití dalších tvárných materiálů. „Bezprostředně odráží tvůrčí spontaneitu dítěte i přirozený kontakt lidské ruky a výtvarného materiálu.“⁴⁹⁾

Papír není na první pohled přirozeným tvárným materiálem. Žáci ho chápou spíše jako plochu, jako daný formát, na kterém kreslí. Proto je nutné začít tvarovat papír velmi brzy, spontánně ho mačkat a trhat, využít útržků a vytvořit z nich objekt. Brzy se žáci přesvědčí, že zmačkaný papír vytváří objem stejně jako hliněný tvar. Zdobit povrch lze nalepenými plastickými prvky, papír lze stáčet, stříhat, formovat i deformovat. Vše, co mohou hry s papírem žáky naučit, se uplatní při tvořivém procesu a celá tato oblast plastického vyjadřování se dále inspiruje sama sebou.⁵⁰⁾

Motivace

Na počátku hodiny diskutujeme o řeckém divadle, hercích, divadelních maskách a o všem, co s řeckým divadlem souvisí. Ukazujeme si obrázky řeckých divadel a divadelních masek, které budeme tvarovat. Ještě než se pustíme do výroby masek, učitel s dětmi prodiskutuje, kdo jakou masku bude vyrábět. Jedná se o výrobu masek pro plánovanou divadelní inscenaci, ve které budou vystupovat: Daidalos, Ikaros, Talós, Athénané, dva dělníci, bohyně Athéna, pozdní chodec, král Minós, královna, Mínotaurus, pastýři, rybáři, veslaři a bůh slunce. V této hodině je důležité, aby se děti seznámily s bájí Daidalos a Ikaros, pokud tak již neučinili v hodině čtení, (viz. kapitola 3.2.1).

Pomůcky a materiál

nafukovací balónky, noviny, nůžky, provázek, lepidlo na tapety, misky na lepidlo, obrázky řeckých divadelních masek, např. z knih - Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 89 – Výstřední komická terakotová maska ze 4. století př. n. l., která nese svědectví o tom, že herci si při představeních zakrývali tváře a brali na sebe jinou podobu, aby tak zdůraznili odstup od svého vlastního já a splynutí s hranou postavou.; Rulf, J., Válková, V., 2001: *Dějepis – pravěk a starověk - pro 6. ročník základní školy a 1. ročník víceletého gymnázia*, Praha, SPN, s. 99 – ukázka tří řeckých divadelních masek; Skladaný M., Jílek T., Zatkalíková M., 1981: *Dějepis pro 5. ročník základní školy*, Praha, SPN, str. 118 – ukázka tří hereckých masek

Postup

Každý žák dostane balónek, který si nafoukne a jeho konec uváže provázkem. Balónek nesmíme nafouknout příliš, aby neprasknul. Do mělkých misek si připravíme tapetové lepidlo. Nyní začneme na balónek lepit pruhy novin, jejichž velikosti si podle potřeby průběžně trháme. Každý proužek novin smočíme v misce a tvarujeme ho na balónku tak, aby dobře přilnul. Papír nelepíme po celém obvodu balónku, ale jen do jeho poloviny. Vrstvy novinového papíru lepíme tak dlouho, dokud není stěna masky dostatečně silná. Učitel musí na tloušťku stěny dohlédnout, protože děti ji samy neodhadnou. Některé části obličeje, např. nos, uši, obočí, vrásky, můžeme plasticky vytvarovat. Na tyto vystouplé části je vhodný toaletní papír, který je po namočení v lepidle velice poddajný a tvárný. Výstupky přilepíme dalšími pruhy novin. Hotovou masku necháme uschnout u topení.

Pozn.: Při výrobě masek pracujeme v menších skupinkách, aby měli žáci snazší přístup k misce s lepidlem. Doporučila bych maximálně šestičlenné skupinky žáků.

Výroba papírové masky

Výroba dřevěné masky

Dřevo je materiál vhodný k výtvarným hrám na II. stupni vzdělávání, především v zájmových kroužcích, v rozšířené výtvarné výchově nebo na základních uměleckých školách. Pro zhotovení dřevěné masky mohou žáci použít větší kus kůry ze stromu. Materiál je poddajný a lze mu dát formu, jakou si žák představuje. Problém však je v nástroji, kterým bývá ostrý nůž. Při nedodržení správného postupu hrozí možnost úrazu. Pro skutečné sochařské postupy je třeba speciálně vybavených dílen, zúžených kolektivů na pět až osm žáků a vedení sochaře, který má s materiálem vlastní umělecké zkušenosti.⁵¹⁾

14. hodina - Pomalování a zdobení masky

Motivace

Práce je motivována již v předchozí hodině. Nyní děti dokončí práci z minulé hodiny. Výsledkem budou masky na divadelní představení.

Pomůcky a materiál

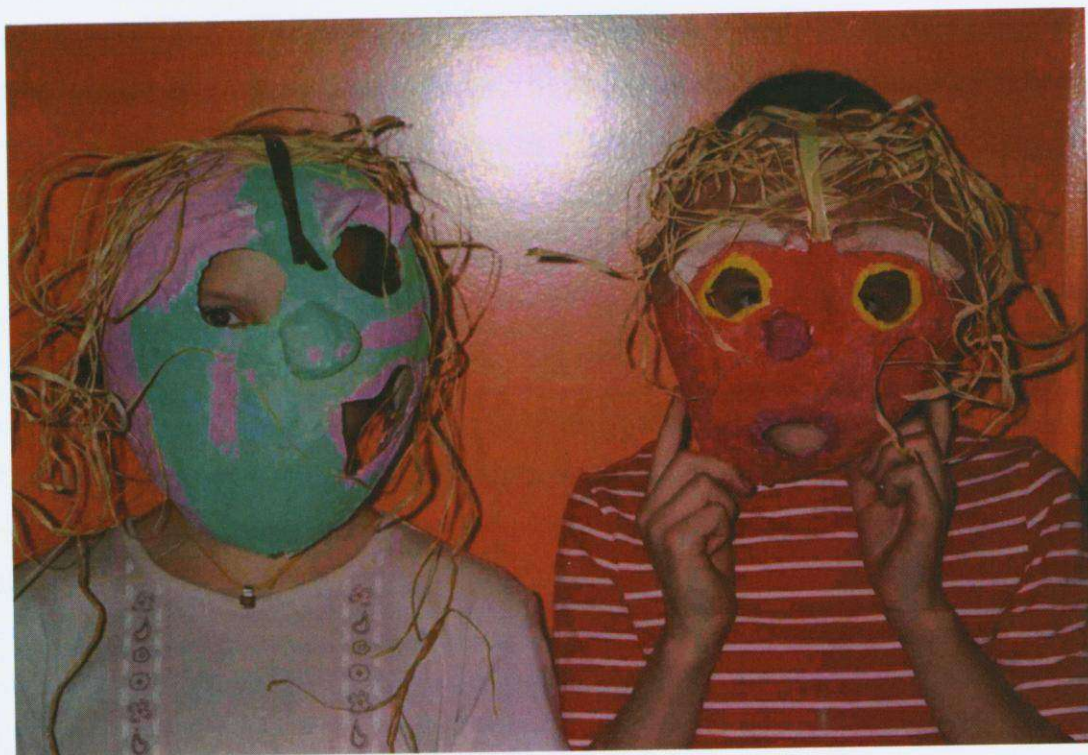
bílý Latex, temperové barvy, štětce, kelímky na vodu, hadr, barevné papíry, čtvrtky, lýko, provázky, vata, lepidlo, nejrůznější materiál na dozdobení masky, kloboučnická guma, nůžky.

Postup

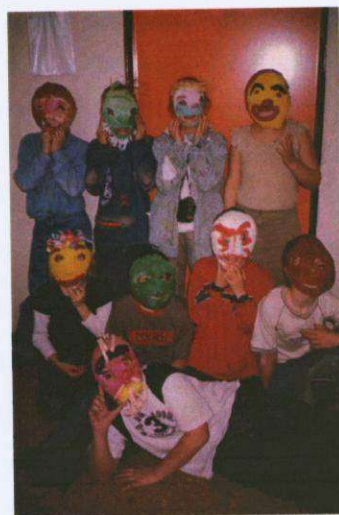
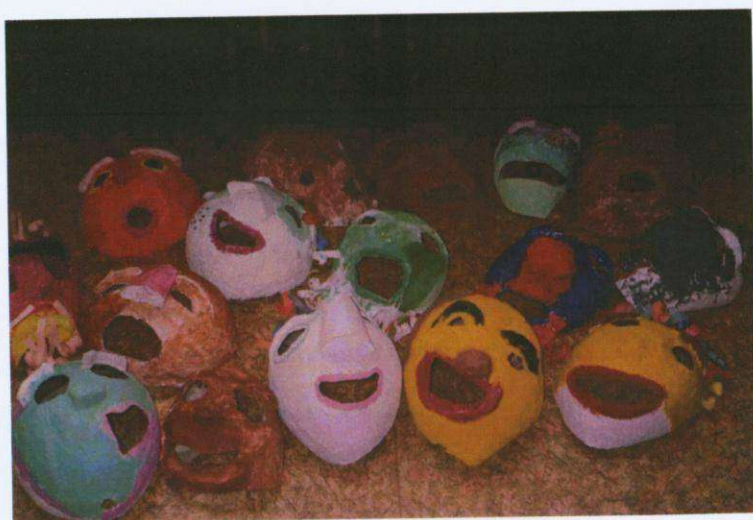
Z masky, kterou jsme nechali v minulé hodině zaschnout pod topením, musíme odstranit balónek. Otvory pro pusy a oči vystříhneme tak, aby herec na jevišti dobře viděl. Celou masku natřeme bílým Latexem tak, aby se překrylo písmo na novinách. Pomalujeme ji a dozdobíme podle vlastní fantazie. Na první pohled však musí být zřejmé, jakou postavu má maska vyjadřovat, zda jde o postavu komickou nebo tragickou. Nakonec můžeme z lýka, provázků, vaty či jiného dostupného materiálu přidělat vlasy, popř. vousy. Po stranách masky navážeme kloboučnickou gumu nebo provázek, aby dobře držela na hlavě.

Zdobení masky

Hotové masky

15. hodina - Výroba šperků - (viz. kapitola 4.2.1 Výroba šperků – tvarování kovové folie)

16. – 17. hodina - Výroba kostýmů pro řecké divadlo (divadelní inscenace báje Daidalos a Ikaros) - (viz. kapitola 4.3.1 Výroba kostýmů pro řecké divadlo, malba na textil)

18. hodina - Studijní kresba řecké architektury, architektonické prvky typické pro Řecko

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Řecká architektura a architektonické řády

O nejstarší řecké architektuře toho víme málo. Zřejmě už v „temných stoletích“ byl položen základ k pozdějšímu chrámu, který vycházel z mykénského megara – obydlí s krytým vchodem, obdélníkovou místností, předsíní spočívající na dvou sloupech a s příkrou střechou. Přibližně kolem roku 750 př. n. l. pak byla stavba obklopena sloupořadím.⁵²⁾ „Ještě v 6. stol. Př. n. l. se chrámy budovaly ze dřeva a nepálených cihel, postupně byly architektonické články nahrazovány kamennými a stabilizovaly se dva základní slohy – dórský a ionský.“⁵³⁾

„V **dórsském slohu** stojí silné sloupy s kolmými žlábků přímo na podezdívce a jsou zakončeny prostou hlavicí. Na sloupech spočívá kamenný trám zdobený vlysem. Jeho členění napodobuje původní dřevěnou konstrukci. Štíty (na užších stranách) jsou vyplněny skupinami soch. **Iónský sloh** má štíhlejší sloupy stojící na patce a jejich hlavičky mají tvar závitů (voluty). Vlys má souvislou figurální výzdobu. Z **iónského slohu** se v pozdější době vyvinul **korintský sloh** s ozdobnou hlavicí sloupu.“⁵⁴⁾

Mezi nejproslulejší archaické chrámy patřil Hérin chrám v Olympii, zbudovaný kolem roku 600 př. n. l. v dórsém slohu, trosky ionského Hérina chrámu (Héraion) na ostrově Samu, obrovský chrám bohyně Artemidy (Artemision) v Efesu a Apollonův chrám v Korintu z doby kolem roku 560 př. n. l.⁵⁵⁾

Po vítězství nad Peršany v roce 449 př. n. l. začal prudce stoupat význam Athén a Perikles zahájil velkolepou stavební činnost, zejména obnovu posvátného athénskeho okrsku – Akropole. V této stavbě dosáhly svého vrcholu dórský i ionský řád.⁵⁶⁾

„Vrcholným, nepřekonaným dílem řecké architektury je pak chrám bohyně Athény Parthenon vytvořený architekty Iktinem a Kallikratem v letech 447 – 448 př. n. l. v dórsém řádu a sochařsky vyzdobený Feidiem a jeho žáky.“⁵⁷⁾

Motivace

Děti se seznámí s prvky řecké architektury, aby mohly později vyrobit kulisy pro divadelní představení.

Pomůcky a materiál

čtvrtky formátu A4 nebo A3, tužky, pastelky, akvarelové tužky, kelímek na vodu, štětce, hadr, odborná literatura např.:

Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions; Perring, S., Perring, D., 1999: *Starověké stavby včera a dnes*, Praha, Fortuna Print, s. 48 – 59; Augusta, P., Honzák, F., 1994: *Dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce, s. 32; Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS s. 31 – 34; Rulf, J., Válková, V., 2001: *Dějepis – pravěk a starověk - pro 6. ročník základní školy a 1. ročník víceletého gymnázia*, Praha, SPN, s. 98

Postup

Děti se kresbou snaží vyjádřit skutečnost. Vystihnout významné linie a detaily, vztahy hmot a objemů, stavebnost a proporce celku. Současně hledají subjektivní pravdivost své kresby.⁵⁸⁾ Žáci si mohou zvolit formát papíru, na který budou kreslit. Kresba může mít i detailní charakter, neboť se jedná o kresbu studijní, jejíž poznatky využijeme při přepisu na velký formát. Některé architektonické články byly barevné (metopy, štít aj.), proto můžeme zvolit kombinaci tužkové kresby s jinou výtvarnou technikou, (např. kolorování, lavírování) která by však neměla potlačit čitelnost křehké stopy tužky.⁵⁹⁾

19. – 20. hodina – Výroba kulis a rekvizit pro divadelní představení - (viz. kapitola 4.2.2 Výroba kulis a rekvizit pro divadelní představení)

3.4 Dramatická výchova

„Dramatická výchova teprve hledá své místo mezi ostatními výchovnými předměty na ZŠ. Své pevné místo však má v projektu Obecné školy.

Cílem této výchovy je pomocí dramatického umění rozvíjet jednotlivce po stránce osobnostní a sociální. Při hrách – dramatických – se žáci dostávají do situací, které je mohou potkat v běžném životě. Tady mají možnost se na ně alespoň trochu

připravit. Hledají různé způsoby řešení problémů. Vžívají se do různých sociálních rolí. Mohou tak na věc nahlížet i jinýma očima.

Dramatická výchova utváří osobnost, která je schopna samostatně jednat, rozhodovat, chápat mravní zásady a orientovat se ve společnosti.“⁶⁰⁾

Hlavním cílem dramatické výchovy není vytvoření uceleného divadelního představení, je to však jeden z prostředků, který k výchovnému cíli vede. Pro žáky je velmi důležitý, neboť je motivuje k další činnosti.⁶¹⁾

Než se pustíme do nezbytných příprav, které plánovanému divadelnímu vystoupení Daidalos a Ikaros předcházejí, zahrajeme si některé dramatické hry, jež mohou inspirovat děti i učitele pro další práci.

Téma

Vhled do řeckého lidu

Cíl

Rozšíření vnímání vlastního těla a rozvoj představivosti.

Pomůcky a příprava

Můžeme použít různé obrázky oděvů z doby starověkého Řecka.

Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 25 – 29;

Augusta, P., Honzák, F., 1994: *Dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce, s. 31; Cirman, V., a kol., 1991: *Mémo junior, Larousse*, Praha, Orbis pictus, s. 46

Pravidla hry

Chlapci budou chodit tak, jako kdyby na sobě měli volný dlouhý přehoz sepnutý na levém rameni (exómis) a přepásaný páskem, přes exómis zřasený plášť (himation) a na nohou jednoduché sandály z několika svázaných kožených řemínků. Dále si představí, že mají dlouhé vlasy a vousy a na hlavě jednoduchou vlněnou čapku (pilidion) nebo vysoký krásný klobouk (filos). Dívky budou chodit tak, jako kdyby na sobě měli (dórský peplos), ženský oděv, sepnutý na obou ramenech, jehož zadní přehnutá část se může přetáhnout přes hlavu jako kapuce. Kromě oděvu si představí, že mají nejrůznější šperky, ve vlasech ozdoby a nabarvené oči a rty. Hráči se naučí stylovým pohybům a gestům a budou spolu komunikovat.

Závěr

Porovnáme variace v tělesných pocitech. Poskytl styl chůze, pohybů a gest hráčům vhled do realizovaných postav?

Téma**Různorodost rodin****Cíl**

Prozkoumání rodiny a improvizace.

Pomůcky a příprava

knih: Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros, s. 105 - 109

Pravidla hry

Pro mnohé může být příjemnější použít ke zkoumání místo vlastní rodiny rodinu jinou, například z řeckých bájí a pověstí. Můžeme si vybrat v podstatě jakýkoliv příběh, ale v našem případě to bude právě příběh Daidala a Ikara. Žáci si vyberou z příběhu téma a sehraji jeho improvizované ztvárnění. Nakonec se vrátí zpět k předloze a porovnájí své zpracování s předlohou.

Závěr

Hovoříme o různých typech rodiny. Jsou naše rodiny podobné? Učitel pomůže jednotlivcům sdělit jejich pocity ostatním.⁶²⁾

Po těchto dramatických hrách můžeme přejít k samotné dramatizaci hry Daidalos a Ikaros. Myslím si, že o napsání hry by se měli pokusit samy děti. Přesvědčil mě o tom článek v Lidových novinách ze dne 17. března 2006 „Jak jsme si napsali, vyrobili a zahráli divadlo“, jež má inspirovat školy při tvorbě nových vzdělávacích programů.

Dokonalost ani provedení hry tu není hlavním cílem. Důležité je, aby žáci získali sebevědomí, naučili se spolupracovat, dělat kompromisy, ustoupit či prosadit vlastní názor bez větších zásahů dospělé autority. Je však potřeba, aby učitel práci dětí usměrňoval a aby byl vždy ochoten pomoci. Námět rozdělíme na jednotlivé scény a vymyslíme dialogy jednotlivých postav. Role si mohou děti rozdělit samy, avšak bylo by dobré, aby se do hry zapojili všichni žáci.

Právě díky tomu, že dáme dětem zakusit dojem, že vše dělají úplně sami, mohou si vznik, zdokonalování i představení hry užít naplno.⁶³⁾

3.5 Vlastivěda (dějepis, zeměpis) - projekt

Projekt pro výuku Řecka v hodinách vlastivědy je určen žákům 5. nebo 6. třídy ZŠ

Téma vlastivědného projektu

Řecko - po stopách Mínotaura

Cíle projektu

Navrhovaný projekt seznamuje děti se základem dějepisného, zeměpisného, ale i společensko-vědního učiva, které se vztahuje k starověkému i současnému Řecku. Při jeho tvorbě jsem se snažila zestručnit faktografické údaje, protože samotná látka je podrobně vyučována v hodině dějepisu na 2. stupni ZŠ. Práci jsem celkově koncipovala spíše do roviny prožitku, ve které převažují aktivizační a motivační metody. Projekt je vytvořen tak, aby podnítil zájem dětí při dalších hodinách, a to nejen vlastivědných.

Metody a formy práce

Metoda motivační – vnitřní přesvědčení dětí, že to, co se naučí, pro ně bude potřebné, užitečné a zajímavé (diskuse na téma Řecko, burza nápadů)

Metoda aktivizační – (rozhovor, soutěž, řešení problému, samostatná i skupinová práce, výroba mapy)

Metoda expoziční – získávání nových poznatků (výklad, práce ve skupině, samostatná práce s mapou)

Metoda fixační (práce s exponovaným materiálem – procvičení a upevnění učiva (rozhovor, práce ve skupině – vypracování otázek)

Metoda klasifikační – ústní projev – popis cesty z Kréty na Olymp, vypracování otázek

64)

Forma výuky byla koncipována jako projektová metoda v rámci tří vyučovacích hodin.

Použila jsem samostatnou práci i práci v heterogenních skupinách.

Využití mezipředmětových vztahů

V projektu jsem využila mezipředmětové vztahy – dějepis, zeměpis, základy společenských věd, výtvarná výchova, dramatická výchova a hudební výchova.

Časové rozvržení:

1. hodina –Dějepisná složka, společensko vědní složka (základy demokratického zřízení)

„Burza nápadů“

Rozdělení do skupin, volba řečníka

Četba báje „Daidalos a Ikaros“ z knihy Staré řecké báje a pověsti od Eduarda Petišky

Skupinové práce

2. hodina – Zeměpisná složka

Výroba mapy Řecka

Plnění úkolů – skupinová práce

3. hodina

Putování z Kréty na horu Olymp

Promluva skupin s Diem o Mínotaurovi

Obětování bohům – přednes básně, řečnické schopnosti, prezentace vynálezů

Osvobození Mínotaura z jeho prokletí

Rozpracování jednotlivých hodin a nastínění jejich realizace

1. hodina –Dějepisná složka, společensko vědní složka (základy demokratického zřízení)

Pomůcky

Učebnice, knihy, encyklopedie, obrázky a pohlednice Řecka, mapa Řecka, barevné křídly, kniha: Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros, s. 105 – 109, papíry na nákresy vynálezů, pastelky, tužky.

„Burza nápadů“

Nejprve využijeme motivaci s poznatkovým zaměřením, podobně, jako jsme ji použili v hodině čtení(viz. kapitola 3.2.1). Ptáme se dětí, co vše už ví o Řecku.

Prohlédneme si obrázky z nejrůznějších učebnic a encyklopedií.

Na tabuli napíšeme slovo Řecko a utvoříme tzv. „burzu nápadů“. Děti říkají vše, co je napadne, když se řekne Řecko. Všechny návrhy, jež se k danému tématu vztahují,

zapisujeme společně na tabuli. Vytvoříme myšlenkovou síť, na kterou budeme nabalovat další informace.

Rozdělení do skupin, volba řečníka

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Řečnictví

Z různých oborů a vědeckých disciplín hrála významnou roli nauka o řečnictví – rétorika. Zejména v období, kdy klasická řecká demokracie předpokládala, že se celá obec sejde, aby hlasováním rozhodla o nejzávažnějších otázkách, bývala jednou z nejzávažnějších věd.

Protože neexistoval tisk, hlavním komunikačním prostředkem byl živý lidský hlas, který musel umět ovládnout i veliký prostor. Mnoho svobodných občanů se zapojovalo do řízení a správy státu a bylo třeba, aby uměli promluvit, přesvědčit posluchače nebo obhájit svůj názor. Řečník musel vyslovovat zřetelně a mluvit jednoznačně a přesně. Mezi nejslavnější řecké řečníky patřili Ísokratés a Démostenés.

Právě o Démostenovi, kterého nejvíce proslavily jeho útočné projevy proti makedonskému králi Filipovi II. (otci Alexandra Velikého), se vypráví poučný příběh:

„Démostenés byl od sedmi let sirotek, neduživý, se slabým hlasem, navíc šišlal a neustále škubal jedním ramenem. Přesto se rozhodl, že se stane řečníkem. Kdyby se ovšem takovýto řečník objevil na agoře, sklídl by jen posměch. Démostenés však projevil neobyčejně pevnou vůli a všechny nedostatky dokázal překonat: nad rameno si zavěsil ostrý meč, takže každé škubnutí mu přivodilo palčivou bolest, proti šišlání si vložil do úst oblázky a slabý hlas cvičil překřikováním hučícího moře. Výsledek byl obdivuhodný. Démostenovu řečnickému věhlasu se pak nikdo nevyrovnal.“⁶⁶⁾

Postup

Žáky rozdělíme do tří skupin. Strojem času se přeneseme do starověkého Řecka. Povíme si základní informace o demokratickém zřízení a řečnictví. Každá skupina si demokratickým způsobem zvolí svého řečníka. Kdo chce, může hlasovat pomocí malého lístečku, na který napíše svůj typ pro vhodného kandidáta. Žáky však upozorníme, že řečník musí mít určité vlastnosti. Dítě, které dostane nejvíce hlasů, se stává řečníkem. Ve 3. hodině projektu bude mít řečník příležitost prokázat své schopnosti.

Četba báje „Daidalos a Ikaros“ z knihy Staré řecké báje a pověsti od Eduarda

Petišky - (viz. kapitola 3.2.1)

Skupinové práce

Úkol: Stejně jako Daidalos a Talós byli vynálezci, i my si teď představíme, že máme tyto schopnosti. Každá skupina vymyslí jeden nový vynález a vytvoří jeho přibližný nákres.

2. hodina – Zeměpisná složka

Pomůcky

Balící papír, zpětný projektor, slepé mapy Řecka, fixy, vodové barvy, kelímky, štětce, hadr, Atlas světa a dějepisný atlas: Mandelová, H., a kol., 1995: *Pravěk a starověk – dějepisné atlasy pro základní školy a víceletá gymnázia*, Praha, Kartografie; Freeman, Ch., 1996: *Řekové*, Praha, Ikar; učebnice, knihy, encyklopedie, pastelky, lepidlo, nůžky, zvětšené fotokopie obrázků z knihy: Mandelová, H., a kol., 1995: *Pravěk a starověk – dějepisné atlasy pro základní školy a víceletá gymnázia*, Praha, Kartografie, s. 25

Výroba mapy Řecka

Na tabuli připevníme velký kus balicího papíru. Pomocí zpětného projektoru na něj promítneme zeměpisnou mapu Řecka. Každé dítě dostane ještě jednu slepou mapu (formát A5) do lavice.

Skupiny se střídají u tabule a postupně každá obkresluje část mapy na balící papír. Modrou barvou vybarvíme moře (na balicím papíru i na mapkách v lavici), aby byla mapka přehledná. Do „pevniny“ budeme později lepit obrázky a vpisovat názvy.

Plnění úkolů – skupinová práce – (žáci používají Atlas světa a dějepisný atlas:

Mandelová, H., a kol., 1995: *Pravěk a starověk – dějepisné atlasy pro základní školy a víceletá gymnázia*, Praha, Kartografie, s. 22 - 25

1. Popiš polohu Řecka v Evropě. Na jakém poloostrově leží Řecko?
2. Jaký je povrch Balkánského poloostrova?
3. Která moře oblévají Balkánský poloostrov? Zapiš do své slepé mapy.
4. Najdi významnější řecké ostrovy a zapiš je do své mapy.
5. Najdi na mapě Peloponés a vyznač ho na své mapě.
6. Které krajiny se nacházely na Peloponésu? (str. 23)
7. Která města tam vyrostla?

8. Najdi ostrov, na kterém nechal král Mínos vystavět labyrint pro Mínotaura.
Jaký palác zde stál? Vyznač ho na své mapě.
9. Najdi na mapě hlavní město Řecka a vyznač ho na své mapě.
10. Jak se jmenoval městský stát, který ležel v místech dnešního hlavního města?
11. Najdi, kde stály významné věštírny?
12. Jak se jmenovaly dva nejvýznamnější řecké státy? Najdi na mapce a vyznač jejich území.
13. Kde leží Olymp? Čím je významný?
14. Jak se jmenoval vládce všech řeckých bohů?
15. Vyjmenuj alespoň 5 dalších řeckých bohů.
16. V knize „Řekové“ vyhledej, jak se nazývali první Řekové.
17. Jak se jmenovalo jejich nejdůležitější město? Najdi ho na mapě a zakresli do své mapky.
18. Kde se každého čtvrtého roku konaly olympijské hry? Místo vyznač na mapě.
19. Podívejte se na mapku významných míst a památek řeckých dějin (str. 25).
20. Pomocí knih, učebnic a encyklopedií vyhledejte základní informace o těchto místech, vystříhněte obrázky, vybarvěte je a nalepte na velkou mapu.

Skupina 1	Skupina 2	Skupina 3
1 Vergina – hrobka krále Filipa ve Vergině (v Pelle)	5 Mykény – Lví brána v Mykénách	9 Sparta – Spartský bojovník
2 Olympia – Feidiova socha boha Dia v Olympii	6 Rhodos – Kolos rhódský	10 Epidauros – Řecké divadlo
3 Delfy – Delfský vozataj	7 Efesos – Artemidin chrám v Efesi	11 Knóssos – Palác v Knóssu
4 Athény – Athénská Akropolis	8 Halikarnasos – Mauzoleum v Halikarnasu	12 Trója – Bájný trójský kůň

21. Na velkou mapu též vypíšeme jména moří, nejznámějších měst, ostrovů, věštíren..

22. Každá skupina diskutuje o těchto otázkách:

Proč Daidalos zavraždil svého synovce? Proč si lidé závidí majetek a své schopnosti?

Také byste utekli z Athén nebo přijali trest smrti za vraždu ?

Proč král Mínos s královnou chtěli uvěznit svého syna do labyrintu? Je lidské někoho zavírat? Co byste udělali s Mínotauem vy? Vymyslete, kde by měl Mínotaurus žít.

Jak se lidé chovají k handicapovaným lidem? Znáte ve vašem okolí nějakého postiženého člověka (mentálně či tělesně handicapovaného)? Vadilo by vám, kdyby do naší třídy chodilo handicapované dítě? Jak byste se k němu chovali?

3. hodina

Pomůcky

Atlas světa, papíry, tužky, nákresy vynálezů, hudební nástroje

Putování z Kréty na horu Olymp

Vysvětlíme dětem, že teď se musíme dostat na horu Olymp a přesvědčit Dia, aby zbavil Mínotaura hrozného prokletí, díky kterému je navždy uvězněn v labyrintu.

Pomocí mapy každá skupina vymyslí cestu, kterou by putovala z Kréty na horu Olymp.

Promluva skupin s Diem o Mínotauovi

Nyní je učitel v roli boha Dia a děti se ocitnou na posvátné hoře Olympu.

Řečníci představují svou skupinu a vysvětlují důvod, kvůli kterému přišli z takové dálky.

Popisují cestu, kterou putovali.

Nejenom řečníci, ale i ostatní žáci přesvědčují Dia svými argumenty, aby zbavil Mínotaura věčného utrpení.

Diovy otázky, obětování bohům – přednes básně, řečnické schopnosti, prezentace vynálezů

Zeus dětem poví, že jejich názory a argumenty jsou velice chytré, ale aby se Mínotaurus zbavil svého prokletí, musí každá skupina něco obětovat. Nebude to však lidská ani zvířecí oběť, ale:

1. Z každé skupiny musí někdo přednést báseň, protože bohové milují umění.

2. Každý řečník musí předvést své řečnické schopnosti a mluvit bez přípravy alespoň půl minuty o slavném řeckém výroku.

Skupina 1 – Diogenés Laortios:

Závistníkům se nejlépe pomstíš, budeš-li den ode dne lepším.

Skupina 2 – Démokritos:

Přátelství jednoho moudrého je lepší než přátelství všech nerozumných.

Skupina 3 – Epikúros: Bez důvěry není přátelství.

3. Každá skupina musí předložit nákres svého vynálezu a popsat, k čemu slouží a jak by mohl bohům i lidem usnadnit život.

4. Každá skupina musí zazpívat písničku, kterou doprovodí nejméně jedním hudebním nástrojem.

Osvobození Mínotaura z jeho prokletí

Protože jste splnili všechny úkoly, díky vám se rozplynulo Mínotauovo prokletí a utrpení. Rozpustilo se tak, jako se rozpouští kostka ledu v horké vodě a Mínotauros je od této chvíle zase svobodný.

4. APLIKACE PROBLEMATIKY V MIMOŠKOLNÍ ČINNOSTI (DDM, ZUŠ..)

„V každé škole vyznívá modelování a prostorové vyjadřování jinak. Malý rozsah modelování není obvykle ovlivněn nezájmem žáků, ale spíše možnostmi školy. To závisí na dvou okruzích otázek – jakému pojetí výuky dává přednost učitel a jak škola podporuje jeho výtvarně výchovné snahy. Role učitele je v tomto vztahu podstatně významnější. Pokud má pedagog zájem o plastické a prostorové vyjadřování, alespoň některé cesty si spolu s žáky dokáže vždy najít.“⁶⁷⁾

4.1 Keramický kroužek

4.1.1 Výroba řeckých hliněných nádob – modelování keramickou hlínou

Modelování z keramické hlíny

„Přínos modelování a prostorového vyjadřování je nedocenitelný. Pomáhá kultivovat vztah k povrchu, k objemu, k prostoru a k materiálu. Rozvíjí schopnost hmatového prožitku a přináší dětem nespočet nových podnětů.“⁶⁸⁾

Modelování je spojeno s haptickými zážitky, s chutí dotýkat se, zabořit ruce do hlíny a dát jí tvar. Tato spontánní chuť se projevuje v průběhu celého vývoje výtvarného projevu. Potřeba prostorově se vyjádřit a spojovat plastický projev s dalšími výtvarnými možnostmi podporuje rozvoj tvořivého myšlení a výtvarného citění.⁶⁹⁾

„Keramické pojetí modelování respektuje vlastnosti keramické hlíny a způsoby pálení v peci. Omezená síla střepu a současně jeho dostatečná nosnost využívá tvarování plátu, stáčení šňůrek a pásků, budování misek nebo výstavby dutého tvaru. Nejjednodušší zdobení keramického tvaru vychází z kresby, vyryté různými nástroji nebo z otiskování šňůr a motouzů.“⁷⁰⁾

Cíl

Nové poznatky při práci s keramickou hlínou, nové pracovní postupy při modelování, zacházení s pomocnými nástroji, uvědomění si souvislosti mezi tvarem a objemem, citlivé zpracování tvárné hmoty s uplatněním detailů.

Časové rozvržení

2 vyučovací jednotky

Motivace

Již v minulé hodině si učitel s dětmi povídal o keramice starověkého Řecka. Děti skládaly puzzle keramických nádob a pro výtvarnou činnost si mohly vybrat nádobu, která je nejvíce zaujala. Tu zpracovali kresebnou technikou na libovolný formát papíru (učitel dětem nabídnul dvě kresebné techniky - kresbu grafitovou tužkou nebo perokresbu, popř. kresbu dřívkem). Cílem kresby byla detailní studie řecké ornamentiky s vystihnutím typických tvarů řeckých nádob před započetím práce s keramickou hlinou.

Než začneme modelovat z keramické hlíny, můžeme dětem vyprávět, jak to vypadalo v hrnčířské dílně ve starověkém Řecku.

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Demiurgové

Vedle tesaře jsou kovář (chalkeus) a hrnčíř (kerameus) nejdůležitějšími řemeslníky (demiurgy). Demiurgové, jimž jsou svěřovány „veřejné práce“, nejsou ve vlastním slova smyslu obchodníci žijící z prodeje svých výrobků. Podobně jako kněz nebo vojáci z řad rolníků, vykonávají určitou veřejnou funkci. Dobře se s nimi zachází, dostávají dobrou stravu, ale mzdu – misthos – zřejmě nedostávají. Ta byla pravděpodobně nahrazena kusem přiděleného pozemku. Hrnčíři pracují většinou ve vlastních dílnách a pomocný personál je pro ně nezbytný. Zatímco hrnčířský mistr vytáčí nádoby na hrnčířském kruhu, řídí jejich vypalování a dohlíží při něm, ostatní pomocní řemeslníci těží hrnčířskou hlínu, třídí ji a přesívá, opatřuje uhlí atp. Vzhledem k povaze svého řemesla žili hrnčíři, k nimž musíme také přiřadit cihláře, v určitých čtvrtích nebo střediscích poblíž nalezišť hrnčířské hlíny. ⁷¹⁾ „V Athénách se soustřeďovali severozápadně od Akropole ve čtvrti Kerameikos, kde byla na březích Kéfisů bohatá ložiska hrnčířské hlíny. Právě tam byly vyrobeny krásné monumentální vázy, jež byly nalezeny na pohřebišti u Dipylské brány.“ ⁷²⁾

Ve starověkém Řecku byly různé znalosti či dovednosti pod ochranou bohů. Všechna společenstva řemeslníků pracujících s ohněm byla postavena pod ochranu božského kováře Héfaista a Athény Ergané. ⁷³⁾

Práce demiurgů

„Ve výkopu jíloviště, hlubokém přibližně dva metry, zdolává kopáč stěnu dvojitým rýčem, jeden dělník sbírá za ní hroudy do dvouuchého koše, druhý zvedá koš nad hlavu a podává jej třetímu naklánějícímu se nad okraj výkopu a dopravujícímu ho nad povrch jílového ložiska. Všichni se při tom hodně nadřou a mají řádnou žízeň: uprostřed výkopu je volně zavěšen amfora vystavená proudícímu vzduchu, jímž se udržuje víno chladné.

Hlínu donesli do dílny a tam ji třídili, vypírali a hnětli. Pak se jí ujal hrnčířský mistr. Sedí před kruhem, otáčí jím bosýma nohama a přitom modeluje hlínu rukama i špachtlí. Běžné, nijak zvlášť cenné nádoby se usuší a ztvdne na slunci. Ostatní kusy půjdou do pece.“⁷⁴⁾

Keramická pec a výpal výrobků

Pec byla kruhovitá stavba, která měla u základny asi jeden a půl metru v průměru a protože hořejší část se po každé vsázce pobořila, bylo nutné ji po každém vypalování zčásti znovu postavit. Ohniště se skládalo z jakési předsíně tunelovitého tvaru, které se naplnilo dostatečnou zásobou uhlí a jejíž délka zaručovala potřebný tah.⁷⁵⁾

„Pomocí průduchů, jimiž se do pece vpouštěl čistý horký vzduch (povrch nádoby zčernal) nebo kouř (povrch získal červené zabarvení), se regulovala teplota vypalování, která určovala konečný vzhled dekoru.“⁷⁶⁾

Po narovnání vypalovaných předmětů do pece se znovu postavila kuželovitá horní část pece končící v komíně. Postup vypalování se mohl sledovat ponechaným otvorem ve stěně s pohyblivým uzávěrem. Nejriskantnější a nejdelikátnější proces však nastal po vypálení zboží, neboť neobratným počínáním se mohla zničit celá vsázka. Dělník, usazený na žebříčku opřeném o stěnu, musel úderem pohrabáče do horní části stavby zbourat vršek pece. Kus po kuse ji musel rozebrat, přičemž zbytky materiálu vytahoval ven. Po odkrytí pece zbývalo již jen čekat, až keramika vychladne.⁷⁷⁾

Pomůcky a materiál

Kresby nádob z minulé hodiny, obrázky s ukázkou řeckých keramických nádob (viz. kapitola 3. 3. 2 – Výtvarná výchova – výtvarné projekty, **8. hodina** – Studijní kresba řeckých amfor před započatím práce s keramickou hlínou – Pomůcky), knihy s vyobrazením hrnčířských dílen ve starověkém Řecku :

Barbotin Christophe a kol., 1993: *Egypt a starověké Řecko – ilustrované dějiny světa*, Bratislava, Gemini, s. 262 – 263 (Hrnčířství); Solbiati, R., Denti, M., 2000: *Malý cestovatel minulostí*, Praha, Euromedia Group – Knižní klub, s. 78 – 79 (Hrnčířská dílna); knihy, které mohou usnadnit práci pedagogům i dětem při modelování: Kýrová, A., 2003: *Keramika pro malé i větší umělce 1., 2.*, Praha, Computer Press; Adamcová, M., 1994: *Keramika pro malé i velké*, Olomouc, Fin; keramická hlína, hrnčířský kruh, oblečení pro práci s hlínou, podložky na modelování a válení, podložky na přenášení a sušení, nože na krájení hlíny a uhlazování ploch a spojů, jehly, špejle na rytí a zdobení nádoby, smirkový papír na obrušování hran a uhlazování povrchu zavadlých výrobků, kelímky na šlikr (řídká hlína na spoje), sada špachtlí na povrchovou úpravu hotových výrobků, lžičky (na větší výrobky polévková, na menší čajová), válečky, lišty.⁷⁸⁾

Postup

Pokud máme k dispozici hrnčířský kruh, předvedeme dětem, jak se na kruhu pracuje. Děti však budou pracovat bez kruhu. Pokusí se vymodelovat řeckou nádobu, která je zaujala. Existují i jednodušší způsoby, než jaký zde uvádím. Např. výstavba dutého tvaru šňůrkovou technikou je velice stará technika. „Na jejím základě se vyráběly nádoby již v prehistorii. A byly to nádoby i velkých rozměrů. Nádobu vytváříme spirálovým točením. Chceme-li mít výrobek hladký, stačí stěny nádob uhladit špachtlí nebo jenom prsty.“⁷⁹⁾

My si však nyní ukážeme i trochu složitější postup.

1. Na větší podložce vyválíme dlouhý plát, asi půl cm silný. Přiložíme lištu a nožkem nebo jehlou vyřízneme pás. Podle výšky a délky pásu bude mít každá nádoba trochu jiný tvar.
2. Seřízneme boky pásu.
3. Vytvořený pás tvaru obdélníku stočíme do válce. Aby boční spoj dobře držel, musíme ho důkladně uhladit zevnitř i zvenku. Na spoj můžeme použít trochu šlikru.
4. Ze zbytku hlíny vyválíme další plát, který použijeme na dno nádoby. Plát potřeme vodou a oběma rukama na něj přemístíme válec. Jehlou či nožkem obkrojíme dno nádoby.
5. Aby spoj nebyl vidět, dno dobře zahladíme prstem.
6. Vyboulený tvar vytvoříme lžičkou. Jednu ruku položíme na bok nádoby (aby dělala oporu) a lžičkou zevnitř vyboulíme střed válce směrem ven kolem celé nádoby. Nádobu musíme neustále pootáčet. Takto „objedeme“ nádobu lžičkou několikrát.

7. Horní hranu nádoby můžeme lehce vyhnout ven palcem a ukazovákem.
8. Pokud má nádoba ouška, vytvarujeme je ze silné šňůrky jako půl srdíčka.
9. Ouška přilepíme šlikrem. Nejprve horní část, potom spodní část.
10. Nakonec nádobu ozdobíme. Použijeme sadu špachtlí, špejle či jiná drobná rydla. Zde děti mohou uplatnit znalost řecké ornamentiky nebo písma. Svůj výtvar mohou podepsat autorským podpisem.

Autorské podpisy

Mnozí známí hrnčíři a umělci své výrobky podepisovali, aby tak zvýšili jejich kupní cenu na trhu. Hrnčíři používali u svého jména formuli...epoiésen (vytvořil), malíři doplňovali své jméno výrazem egrapsen (namaloval).⁸⁰⁾

11. Zavadlý výrobek můžeme zevnitř uhladit smirkovým papírem.
12. Pokud nádoby nezamýšlíme ozdobit engobami, necháme pozvolna vyschnout. Aby vysychaly stejnoměrně a nepopraskaly, přikryjeme je igelitem nebo mokrým hadrem.
13. Po důkladném vyschnutí necháme výrobky přežahnout v peci, pokud je nezamýšlíme ozdobit engobami.⁸¹⁾

Výroba řecké hliněné nádoby na keramickém kroužku

Hliněná nádoba, vyrobená šňůrkovou technikou

4.1.2 Zdobení nádob (zatíráním oxidů kovů, burelem, engobami)

Cíl

Osvojení si nových poznatků a dovedností při zdobení nádob méně tradičním způsobem, než je klasické glazování. Získání informací o vývoji malby na vázách, zejména pak o malbě v červenofigurovém a černofigurovém stylu.

Časové rozvržení

1 vyučovací jednotka

Motivace

Dokončení práce z předchozí hodiny.

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Vývoj malby na vázách

Mnohé nádoby, zejména velké dipylské vázy, byly zdobeny malbami. Lesklá černá malba byla nanášena přímo na hlazený hliněný základ, ale brzy se umělci naučili barvit i kysličníky. Po dlouhou dobu zůstala malba pozoruhodně stylizovaná. Bylo to období geometrického stylu, v němž se pravidelně opakují tytéž motivy: meandry nebo hákový kříž, který však nevylučoval živé postavy, muže či koně a znázornění výjevů nebo spíše lidských zástupů, jako např. pohřebních průvodů. Osoby a věci jsou však vyjádřeny pouze pomocí schematických tvarů, jako jsou trojúhelníky,

kužele, kosočtverce apod. Celek pak působil dekorativní vyvážeností a bezpečným smyslem pro kompozici. (Abstrakce není očividně vynálezem 20. století).

Koncem 8. stol. př. n. l. se móda i vkus změnila a geometrický styl začal ustupovat stylu orientalizujícímu, který se do pevninského Řecka rychle dostává od břehů Asie. Nastává průlom v dekoraci váz, na nichž se v pásech, řazených nad sebou, objevují palmy, pletencové ornamenty, lotosové květy, sfingy, kozorožci i zvířata lemovaná po obou stranách stylizovanými květy.⁸²⁾

Umění blízkého východu s sebou přineslo nejenom zvláštní vlys, ale také bylo inspirací pro „černofigurovou“ techniku, kde postavy jsou siluety s rytými detaily a trochu přidané barvy. „Nejkrásnější vázy jsou athénské, nelze však opomíjet Korint stejně jako regionální školy. Kolem roku 530 př. Kr. Athény vynalezly techniku červenofigurovou, při které jsou postavy umísťovány do černého pozadí a na nich se kreslí detaily.“⁸³⁾

Pomůcky a materiál

Odborná literatura s ukázkami řeckých malovaných nádob (viz. kapitola 3. 3. 2 – Výtvarná výchova – výtvarné projekty, **8. hodina** – Studijní kresba řeckých amfor před započatím práce s keramickou hlínou – Pomůcky), přežahlé nebo zavadlé keramické nádoby, oxidy kovů, burel nebo engoby, houbičky, štětce.

Postup

Nejprve děti stručně seznámíme s vývojem malby na vázách a povíme si, jaké možnosti zdobení máme my. Pro malování nádob s geometrickým a červenofigurovým stylem se hodí burel, pro orientalizující styl či černofigurovou techniku je vhodnější použít engoby.

Zatírání oxidů kovů

„Nejjednodušším zvýrazněním zdobení povrchu je zatírání oxidů kovů do vyryté kresby, šrafury či otisku razítka nebo přírodních materiálů. Nejčastěji se používá oxid železitý, burel nebo oxid měďnatý.“ Musíme však dát pozor na silnou vrstvu zatíraných oxidů, která může způsobit vady na glazuře – očka – „vpichy“.⁸⁴⁾

Vtírání provádíme přímo prstem nebo houbičkou. Pro dokončení naší práce bych se přiklonila spíše k zatírání burelu, který má po vypálení začernalý až starodávný vzhled – má patinu. Burel můžeme vtírat do čerstvě vymodelovaného nebo přežahlého výrobku.

Zdobení engobami

„Engobování je stará hrnčířská technika. Pro práci s dětmi je často přirozenější a čistší než glazování. Engobou může být i pouhá bílá hlína přibarvená barvítky nebo oxidy, či jinak barevnou hlínou. Nanášíme ji na výrobek ještě neusušený v „koženém stavu“. Po usušení můžeme doplnit práci průhlednou glazurou. Engobování umožňuje dětem dokončit práci dříve (na jeden oheň), bez čekání na přežah, a současně je nutí k bezprostřednímu projevu.“⁸⁵⁾ Protože se engoby nerozlévají, výzdoba působí plasticky, jako by byla pomalovaná temperou. Po vypálení má příjemný matný povrch. Pro malování engobou jsou vhodné štětce na akvarel. Pozn.: Engobu si můžeme vyrobit i sami, pokud smícháme šlikr (směs vody a hlíny) s troškou glazury.

4.1.3 Výroba keramické masky - modelování

Cíl

Nové zkušenosti a dovednosti při práci s keramickou hlínou, nové znalosti o divadle a hercích starověkého Řecka, výroba masek pro divadelní představení.

Časové rozvržení

2 vyučovací jednotky

Motivace

(viz. kapitola 3. 3. 2 – Výtvarná výchova – výtvarné projekty, **12. – 13. hodina** - Výroba řecké divadelní masky (výroba papírové masky – Motivace)

Pomůcky a materiál

Keramická hlína, oblečení pro práci s hlínou, podložky na modelování a válení, podložky na přenášení a sušení, nože na krájení hlíny a uhlazování ploch, kelímky na šlikr, špejle na rytí a zdobení, sada špachtlí na povrchovou úpravu, váleček, lis na hlínu (popř. lis na česnek či struhadlo), drobné předměty na otisky.

Postup

Na větší podložce vyválíme silnější plát. Z plátu vyřízneme ovál, který vytvarujeme do miskovitého tvaru. Vymodelujeme nos, uši, rty, obočí, bradu atd. Nožem vyřízneme otvor pro oči a pus. Špejlí či tužkou můžeme vyznačit nosní dírky. Masku ozdobíme rytím a otisky, vlasy, které nalepíme šlikrem, vytvoříme pomocí lisu. Hotovou masku

necháme pozvolna uschnout a aby nepopraskala, přikryjeme ji igelitem. Přezahlý výrobek můžeme naglazovat či jinak dozdobit.

4.2 Dílna šikovných rukou

4.2.1 Výroba šperků – tvarování kovové folie

Tvarování kovové folie

Způsob tvarování a dalšího zpracování plechu je závislý na druhu folie a na poměru výtvarných zásahů z lícové a rubové strany. Sílu folie volíme tak, aby ji děti dokázaly stříhat i obyčejnými nůžkami. Nejméně tvárný je hliníkový plech, který se trhá a láme. Naopak tvárnější je mosazný a zvláště měděný plech.

„Do nepříliš silné folie měděného plechu lze tepat a rýt pomocí běžných nástrojů – hřebíků, šroubováků a kladiva. Úder kladiva a dláta vytlačuje plastické body, záseky a krátké linky, které na lícové straně ustupují a na rubové vystupují.“⁸⁶⁾

Technika rytím, vytlačením a tepáním nejlépe měděného plechu je vhodná pro žáky každého věku.

Cíl

Tepáním a rytím tvarovat měděnou folii tak, aby působila dekorativním dojmem.

Časové rozvržení

1 vyučovací jednotka

Motivace

Výroba šperků je motivována ukázkami šperků z knihy - Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 70 – 79

Vyrobené šperky můžeme použít při realizaci divadelní hry, jako ozdobu k vlastnímu zkrášlení nebo jako drobný dárek.

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Lidé se odjakživa rádi zkrášlovali, aby na sebe upozornili, demonstrovali přepych jako prestižní důkaz svého sociálního postavení nebo oslavili krásu přirozených forem kolem sebe.

„Šperky z dob starověkého Řecka měly za cíl podtrhnout krásu žen a dávat najevo bohatství. Byly věnovány jako dárky u příležitosti narozenin a svateb; šperky

s vysokou hodnotou byly obvykle pohřbívány do hrobu s jejich majitelem. I proto se takových šperků dochovalo jen málo. Přesto existují seznamy exhumovaných šperků v Parthenonu a sanktuáři v apollu v Delosu, z nichž je patrné, že starověcí Řekové věnovali šperky i svým bohům. Řecký styl byl jemný, zakládal se na pečlivé práci. Vznikaly šperky v podobě květin, spirál a vln s emailovými výplněmi, posázenými granáty, smaragdy a perlami..⁸⁷⁾

Nejdůležitějším materiálem byly jednoznačně drahé kovy, ale mimo ně také Řekové zpracovávali polodrahokamy, jako třeba chalcedon, ametyst, karneol, růžový, zelený a kouřově šedý křemen, kamenný křišťál, lazurit, tyrkys, ale i mnohem skromnější horniny, jako krystalický vápenec, tormalin, bosidián a granát; používali kameninu barvenou zručnými fénickými a egyptskými řemeslníky.⁸⁸⁾

Pomůcky a materiál

Kovová folie (měděný plech, popř. mosazný plech, můžeme použít i různé obaly, např. od zahuštěného sladkého mléka), hřebíky a další drobné ostré předměty na rytí, šroubováky, kladiva, dláta, nůžky, noviny na podložení, svíčka, zápalky, drátky, knihu: Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions

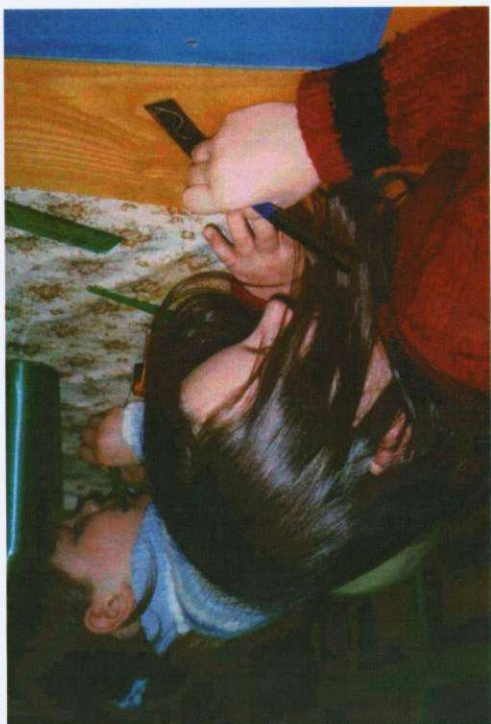
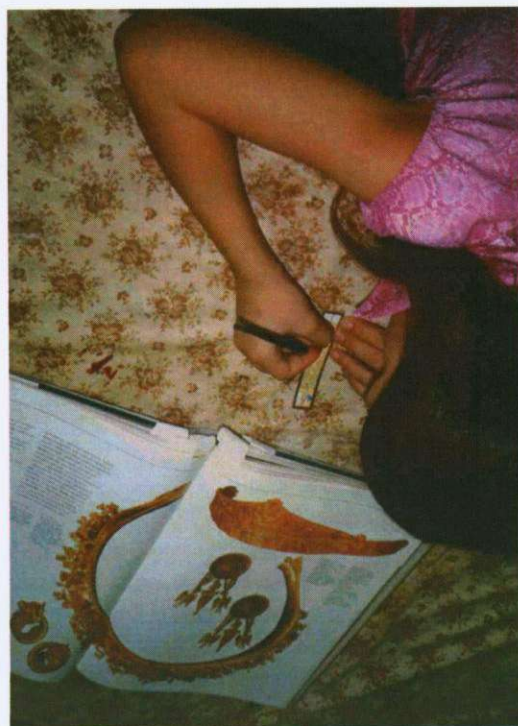
Postup

Děti za pomoci pedagoga nastříhají plech na různě velké kousky a rozmanité tvary, podle toho, jaký šperk se pokusí vyrobit. Pracovní stůl podložíme silnou vrstvou novin.

Do tenké folie děti ryjí nástrojem se špičatým, ale nikoli příliš ostrým hrotem, který by mohl plech roztrhnout. Dále mohou použít kulatý pevný nástroj, například rukojeti nůžek, který plech vytahuje a vytváří širší stopu. Další výrazové prostředky získává plech střídáním práce na obou stranách folie, kdy vzniká souhra doplňujících se vystupujících a hlubokých linií či objemů.

Kovový výrobek můžeme patinovat plamenem svíčky nebo kombinovat s dalšími materiály, především s dráty.⁸⁹⁾

Výroba náramků v Dílně šikovných rukou

4.2.2 Výroba kulis a rekvizit pro divadelní představení

Cíl

Vyrobít kulisy a rekvizity pro divadelní představení - Athény (sloupy rozestavěných chrámů, athénský hrad s hradbami, ze kterých Daidalos srazil Talóa...), Kréta (krétský hrad, bludiště...), moře s pobřežím, konstrukce křídel, slunce, čejka...

Časové rozvržení

2 vyučovací jednotky

Motivace

Na začátku hodiny nebo již v předchozích hodinách (viz. kapitola 3. 3. 2 – Výtvarná výchova – výtvarné projekty, **18. hodina** - Studijní kresba řecké architektury, architektonické prvky typické pro Řecko) se děti seznámily s prvky řecké architektury, aby mohly vyrobit kulisy pro divadelní představení.

Pomůcky a materiál

Kartony, dráty, motouzy, pletivo, noviny, prkna, krabice, dřevěné desky, temperové barvy, latex, spreje atp. (dle materiálního vybavení a možností ZUŠ, DDM...).

Postup

Výrobu kulis můžeme pojmout jako tvarování, popř. modelování rozměrnějších plastik. Pro jejich zhotovení použijeme nejrůznější materiály i kombinované techniky. Plošné kulisy z kartonů například dotvarujeme vrstvením zmačkaných novinových papírů nebo je kaširujeme další vrstvou a celou plastiku potáhneme jediným druhem papíru. Aby byly kulisy trvanlivější, lze je zpevnit latexovým nátěrem či jiným fixačním materiálem. Na rozměrnější kulisy použijeme podpěru nebo vnitřní kostru.

4.3 Textilní tvorba

„Textilní tvorba přináší práci s tradičními textilními a jinými materiály, které plní podobné funkce (drát, prut, motouz) nebo se podřizují podobným technologiím (tkaní, vázání a šití). Východiskem je hmota sama – stéblo, vlákno nebo textil jsou nositeli a tvůrci rytmu, kompozice a řádu. Žák zde využívá haptičnost, plastičnost, objemovost a strukturálnost hmoty. Výrazové účinky podporuje přírodní barevnost, odpovídající materiálu, jak v kompozici, tak v životním prostředí. Textilní tvorba

dosahuje až artefietických účinků, a to i tam, kde jiné formy uklidnění a soustředění selhávají.“⁹⁰⁾

4.3.1 Výroba kostýmů pro řecké divadlo, malba na textil

Cíl

Vyrobít kostýmy pro divadelní inscenaci či letní tábor.

Časové rozvržení

2 vyučovací jednotky

Motivace

Východiskem pro další výtvarnou činnost bude návrhová malba, která děti připraví pro tvorbu s textilem. Pedagog seznámí děti s řeckou módou.

Informace nezbytné pro přípravu a vedení hodiny

Řecká móda neznala dnešní problémy se střihy, neznala dokonce ani krejčovské řemeslo v dnešním slova smyslu. O vzhledu oděvu rozhodoval v podstatě tkadlec, který vyrobil kus vlněné či lněné látky a barvíř. Šaty pro sebe, své muže i děti pak doma zhotovily ženy prostým sepnutím látky několika sponami. Nejjednodušším šatem byl volný přehoz sepnutý na levém rameni – exómis. Nic jiného nebyl ani chitón. Ten se však zapínal na obou ramenou a sloužil i jako noční košile. Přes exómis nebo chitón se nosil plášť, nazývaný himation. Právě zřasení pláště bylo prvním požadavkem elegance.

Řecké ženy se oblékaly podobně jako muži, svůj vkus projevovaly převážně volbou pestřejších barev a vzorů. Výhradně ženským oděvem byl peplos, zhotovovaný většinou z pestrobarevných látek. Zadní, přehnutá část peplu se dala přetáhnout přes hlavu. Sloužila potom jako kapuce.⁹¹⁾

Oděvy, zhotovované z přírodních látek, měly i výrazné barvy: modrou, fialovou, žlutou, purpurovou, olivově zelenou...Spodní oděv se v Řecku nenosil.⁹²⁾

Prostí občané chodívali zpravidla bosi, jinak se většinou nosily jednoduché sandály, na cesty jakési shrnovací holínky. Jako pokrývka hlavy sloužil vysoký klobouk filos, otroci a prostí lidé však měli jen jednoduchou plstěnou nebo vlněnou čapku pilidion.⁹³⁾

„Příslušník vyšší společenské vrstvy by se v pilidionu styděl na veřejnost – athénský

státník, reformátor a mudrc Solón ho nosil, když chtěl vzbudit dojem, že se zbláznil.“⁹⁴⁾ Na cesty se nosíval slaměný nebo plstěný klobouk se širokým okrajem, aby dobře chránil před sluncem.⁹⁵⁾ „Oděv starých Řeků splňoval při své jednoduchosti požadavky elegance a v horkém podnebí krajiny plně vyhovoval.“⁹⁶⁾

Pomůcky a materiál

Prostěradla nebo pruhy nejružnějších jednobarevných látek, spínací špendlíky, barvy na textil, knihy: Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 24 – 29; Augusta, P., Honzák, F., 1994: *Dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce, s. 31; Cirman, V., a kol., 1991: *Mémo junior, Larousse*, Praha, Orbis pictus, s. 46; Rulf, J., Válková, V., 2001: *Dějepis – pravěk a starověk - pro 6. ročník základní školy a 1. ročník víceletého gymnázia*, Praha, SPN, s. 79

Postup

Pomocí jednoduchých nákrešů, např. v knížce: „Jak se žilo ve starověku“ i pomocí své vlastní tvůrčí fantazie zhotovíme jednoduché divadelní kostýmy. Výhodou je, že nemusíme používat žádný střih ani nemusíme nic šít. Pomocí vlastního estetického cítění a spínacích špendlíků se pokusíme látku použít tak, aby na herci vypadala elegantně a zároveň byla funkční.

Některé z kostýmů pomalujeme barvami na textil. Použijeme typické řecké vzory a ornamenty.

5. LETNÍ TÁBOR

Vyústěním výtvarné řady, projektu nebo mimoškolní činnosti může být letní tábor či soustředění pro děti. Při těchto aktivitách zúročíme leckteré získané dovednosti i znalosti a současně rozšíříme jejich okruh. Vedle výtvarné tvorby se nabízí mnohé další, pro děti atraktivní, činnosti.

Tábor se sportovním zaměřením může probíhat v duchu olympijských her, kde se děti utuží nejenom ve fyzické zdatnosti, ale také třeba ve smyslu estetické výchovy. Mohou si zhotovit jednoduchý hudební nástroj, podobný lyře nebo píšťale, cvičit se ve zpěvu, recitaci, řečnictví apod. Celý tábor se dá pojmut v duchu řeckých bájí a pověstí. V jeho závěru můžeme uspořádat velkolepou slavnostní hostinou bohů a lidí.

Námětů pro realizaci letních táborů je celá řada. Důležité je, aby byl tábor pestrý a aby se na jeho tvorbě podílely i děti.

V současné době, jako hlavní vedoucí tábora, připravuji, společně s dětmi, koncepci letního tábora, který se uskuteční v červenci 2006 na základně DDM Český Krumlov ve Slavkově.

6. PŘEHLED MATERIÁLŮ, VHODNÝCH PRO VÝUKU ŘECKA NA ZŠ

Vlastivěda

Augusta, P., Honzák, F., 1995: *Vlastivěda pro 5. ročník*, Praha, Práce

Bloudková, M., Chalupa, P., 2002: *Vlastivěda pro 5. ročník základní školy*, Praha, SPN

Chalupa, P., 1996: *Vlastivěda pro 4. – 5. ročník – putování po Evropě*, Všeň, Alter

Dějepis

Augusta, P., Honzák, F., 1994: *Dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce

Charvát, P., Pečírková, J., 1995: *Lidé v dějinách – Starověk – dějepis pro 2. stupeň základní školy*, Praha, Fortuna

Koucká, I., 1997: *Dějepis 6*, Olomouc, Prodos

Michovský, V., 1995: *Dějepis II. Díl – pravěk a starověk pro základní školy*, Praha, Práce

Rulf, J., Válková, V., 2001: *Dějepis – pravěk a starověk - pro 6. ročník základní školy a 1. ročník víceletého gymnázia*, Praha, SPN

Skladaný, M., Jílek, T., Zatkalíková, M., 1981: *Dějepis pro 5. ročník základní školy*, Praha, SPN

Pracovní sešity

Augusta, P., Honzák, F., 1995: *Pracovní sešit k vlastivědě pro 5. ročník*, Praha, Práce

Augusta, P., 1997: *Pracovní sešit – dějiny pravěku a starověkého orientu, dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce

Hlaváčková, M., 1995: *Pravěk a starověk – pracovní sešit z dějepisu*, Havlíčkův Brod, Tobíáš

Mandelová, H., 1998: *Opakování dějin pravěku a starověku pro žáky základních škol a nižších tříd víceletých gymnázií*, Olomouc, Nakladatelství Olomouc

Atlasy

Barnett, R., 1996: *Obrazový atlas starých civilizací*, Praha, Slovart

Mandelová, H., a kol., 1995: *Pravěk a starověk – dějepisné atlasy pro základní školy a víceletá gymnázia*, Praha, Kartografie

Morris, N., 2004: *Atlas starověkých civilizací*, Brno, Computer Press

Knihy pro děti

- Augusta, P., Honzák, F., 1989: *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros
- Barbotin Christophe a kol., 1993: *Egypt a starověké Řecko – ilustrované dějiny světa*, Bratislava, Gemini
- Deary, T., 1996 : *Úžasní Řekové – děsivé dějiny (o čem se vám učitelé neodvažují říct)*, Egmont ČR
- Doskočilová, H., 1985: *Diogenés v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*, Praha, Albatros
- Freeman, Ch., 1996: *Řekové*, Praha, Ikar
- Mertlík, R., 1969: *Příběhy Odysseovy*, Praha, Albatros
- Mertlík, R., 1989: *Starověké báje a pověsti*, Praha, Svoboda
- Peřinová, I., 2004: *Zápisky křídlem a kopyty*, Praha, Albatros
- Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros
- Solbiati, R., Denti, M., 2000: *Malý cestovatel minulostí*, Euromedia Group, Praha, Knižní klub
- Zlatkovská, T., D., a kol., 1973: *Starověké Řecko*, Praha, SPN

Comics

- Augusta P., Honzák, F., 1994: *Héraklés, Prokletý rod Tantalův*, Praha, Carmen
- Augusta, P., Honzák, F., 1989: *Odysseova dobrodružství v trojské válce*, Praha, Albatros
- Augusta, P., Honzák, F., 1991: *Odysseova dobrodružství při návratu domů*, Praha, Albatros

7. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo propojení jednotlivých předmětů (výtvarná výchova, čtení, dějepis, zeměpis, dramatická výchova...) ve školních i mimoškolních činnostech tak, aby se navzájem prolínaly a komplexně rozvíjely dětské poznání a myšlení.

Ve své práci jsem se pokusila vytvořit konkrétní vyučovací jednotky, výtvarné řady a projekty, které by přiblížily dětem kulturu starověkého Řecka již v nižších ročnících základní školy.

Současně jsem se snažila propojit teoretické poznatky s praxí. Orientovala jsem se především na informace, které pedagog nezbytně potřebuje při přípravách a vedení nastíněných vyučovacích jednotek, řad, projektů apod.

V metodické části jsem vycházela nejenom z poznatků zkušených pedagogů a odborné literatury, ale také jsem měla možnost získat vlastní zkušenosti při průběžné pedagogické praxi a později i v zaměstnání jako pedagog volného času v Domě dětí a mládeže v Českém Krumlově.

Jelikož k výtvarné činnosti mám osobní vztah, praktická část je zaměřena především na využití výtvarných řad a projektů.

Současné pojetí výtvarné výchovy se snaží učit dítě výtvarně myslet, vyjádřit svůj pohled na svět, chce umocnit jeho citové zážitky. Výtvarné dovednosti jsou pouze prostředkem k vyjádření dětských pocitů, postojů a prožitků. Ve své pedagogické praxi jsem se mohla přesvědčit o tom, že mnohem větší význam, než mistrné zacházení se základními vyjadřovacími prostředky, má u dětí vzbuzení zájmu o zvolené téma. Výtvarná technika je samozřejmě prostředkem, jak téma ztvárnit, ale bez motivování dětí a neustálého, pokud možno kladného hodnocení, by neměla v podstatě hlubší smysl.

Ve své diplomové práci jsem se pokusila rozpracovat velice široké téma, které jsem však nechtěla a ani nemohla vyčerpat. Metod a možností, jak daná témata zpracovat je nepřeberné množství. Zcela nepochybně bychom mohli najít mnoho dalších variant a vhodně je ve výuce aplikovat.

V současné době připravuji koncepci letního tábora s názvem „Starověké Řecko“. Doufám, že se mi v mé pedagogické praxi podaří tato i jiná témata ještě více rozpracovat a získám tak další zkušenosti a poznatky.

Přehled použitých citací

- 1) Smolová, I., Vysoudil, M., 2000: *Středoškolský zeměpis v přehledu*, Olomouc, Rubico, s. 173
- 2) Smolová, I., Vysoudil, M., 2000: *Středoškolský zeměpis v přehledu*, Olomouc, Rubico, s. 173
- 3) Bičík, I., Hlaváček P., Řezníčková D., 1994: *Regionální zeměpis III. – Evropa*, Praha, Česká geografická společnost, s. 24
- 4) Smolová, I., Vysoudil, M., 2000: *Středoškolský zeměpis v přehledu*, Olomouc, Rubico, s. 171 - 173
- 5) Skladaný M., Jílek T., Zatkalíková M., 1981: *Dějepis pro 5. ročník základní školy*, Praha, SPN, s. 91 - 114
- 6) Doskočilová, H., 1985: *Diogenés v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*, Praha, Albatros, s. 24 - 27
- 7) Lamserová, J., Preissová, R., 1987: *Výtvarné vyjadřování. Práce s barvou ve výtvarné výchově na základní škole*, Praha, SPN, s. 59
- 8) Čeledová, M., 1999: *Malba a možnosti její aplikace na 1. stupni ZŠ*, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, s. 72
- 9) Čeledová, M., 1999: *Malba a možnosti její aplikace na 1. stupni ZŠ*, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, s. 72
- 10) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 78 - 79
- 11) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 81
- 12) materiály z celonárodní přehlídky ZUŠ
- 13) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 79
- 14) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 80
- 15) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 81
- 16) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 81
- 17) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 81 - 82

- 18) Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 148
- 19) Barbotin Christophe a kol., 1993: *Egypt a starověké Řecko – ilustrované dějiny světa*, Bratislava, Gemini, s. 272
- 20) Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 80
- 21) Oliphantová, M., 1993: *Atlas starověkého světa*, Bratislava, Gemini, s. 108
- 22) Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 80
- 23) Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 80
- 24) Oliphantová, M., 1993: *Atlas starověkého světa*, Bratislava, Gemini, s. 108
- 25) Dvořáček, P., 2001: *100 hradů a zámků do kapsy*, Praha, Levné knihy KMa, s. 107
- 26) <http://kvicalka.orcz.cz/fotoalbum/displayimage.php?album=search&cat=0&pos=0>
- 27) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 192
- 28) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 192
- 29) materiály z celonárodní přehlídky ZUŠ
- 30) Roeselová, V., 1997: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 102
- 31) Hlaváček, I., 1984: *5000 let písma*, Praha, Mladá fronta, s. 97
- 32) Hlaváček, I., 1984: *5000 let písma*, Praha, Mladá fronta, s. 98
- 33) Hlaváček, I., 1984: *5000 let písma*, Praha, Mladá fronta, s. 98 - 99
- 34) Ekschmitt, W., 1974: *Paměť Národů*, Praha, Orbis, s. 155
- 35) Hlaváček, I., 1984: *5000 let písma*, Praha, Mladá fronta, s. 99 - 100
- 36) Ekschmitt, W., 1974: *Paměť Národů*, Praha, Orbis, s. 159
- 37) Ekschmitt, W., 1974: *Paměť Národů*, Praha, Orbis, s. 159
- 38) Augusta, P., Honzák, F., 1989: *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 81
- 39) Freeman, Ch., 1996: *Řekové*, Praha, Ikar, s. 33
- 40) Smith, R., 2000: *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*, Praha, Slovart, s. 91
- 41) Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS, s. 30
- 42) Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS, s. 30 - 31
- 43) Augusta, P., Honzák, F., 1989: *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 49
- 44) Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon, s. 116
- 45) Smith, R., 2000: *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*, Praha, Slovart, s. 112
- 46) Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS, s. 34
- 47) Rulf, J., Válková, V., 2001: *Dějepis – pravěk a starověk - pro 6. ročník základní školy a 1. ročník víceletého gymnázia*, Praha, SPN, s. 99

- 48) Rulf, J., Válková, V., 2001: *Dějepis – pravěk a starověk - pro 6. ročník základní školy a 1. ročník víceletého gymnázia*, Praha, SPN, s. 99
- 49) Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 166
- 50) materiály z celonárodní přehlídky ZUŠ
- 51) materiály z celonárodní přehlídky ZUŠ
- 52) Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS, s. 31
- 53) Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS, s. 31
- 54) Oliva, P., 1994: *Dějiny starověkého světa*, Praha, Scientia, s. 68 - 69
- 55) Oliva, P., 1994: *Dějiny starověkého světa*, Praha, Scientia, s. 69
- 56) Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS, s. 31 - 33
- 57) Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS, s. 33
- 58) Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 174
- 59) Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 28
- 60) Červinková, D., 1998: *Divadlo pro děti – jeho výchovné využití na 1. stupni ZŠ*, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, s. 11
- 61) Červinková, D., 1998: *Divadlo pro děti – jeho výchovné využití na 1. stupni ZŠ*, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, s. 13
- 62) Hickson, A., 2000: *Dramatické a akční hry ve výchově, sociální práci a klinické praxi*, Praha, Portál, s. 143 - 144
- 63) Lidové noviny, 17. března 2006, příloha akademie, školská reforma – lekce 18, Jak jsme si napsali, vyrobili a zahráli divadlo, s. 5
- 64) Matušková, A., 1998: *Cvičení z didaktiky vlastivědy*, Plzeň, ZČU, s. 55 - 59
- 65) Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 81
- 66) Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 81 - 82
- 67) Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 148
- 68) Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 148
- 69) materiály z celonárodní přehlídky ZUŠ
- 70) Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 161
- 71) Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon, s. 108 - 110
- 72) Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon, s. 109
- 73) Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 48
- 74) Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon, s. 115
- 75) Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon, s. 115

- ⁷⁶⁾ Barbotin Christophe a kol., 1993: *Egypt a starověké Řecko – ilustrované dějiny světa*, Bratislava, Gemini, s. 262 - 263
- ⁷⁷⁾ Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon, s. 115 - 116
- ⁷⁸⁾ Kýrová, A., 2003: *Keramika pro malé i větší umělce 1.*, Praha, Computer Press, s. 20 - 21
- ⁷⁹⁾ Adamcová, M., 1994: *Keramika pro malé i velké*, Olomouc, Fin, s. 106 - 107
- ⁸⁰⁾ Solbiati, R., Denti, M., 2000: *Malý cestovatel minulostí*, Praha, Euromedia Group – Knižní klub, s. 79
- ⁸¹⁾ Kýrová, A., 2003: *Keramika pro malé i větší umělce 2.*, Praha, Computer Press, s. 70 - 73
- ⁸²⁾ Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon, s. 116 - 117
- ⁸³⁾ Levi, P., 1995: *Svět starého Řecka*, Praha, Knižní klub, s. 184
- ⁸⁴⁾ Adamcová, M., 1994: *Keramika pro malé i velké*, Olomouc, Fin, s. 150 - 151
- ⁸⁵⁾ Adamcová, M., 1994: *Keramika pro malé i velké*, Olomouc, Fin, s. 143
- ⁸⁶⁾ Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah, s. 173
- ⁸⁷⁾ Millerová, J., 2004: *Šperky – průvodce pro sběratele*, Praha, NOXI, s. 16
- ⁸⁸⁾ Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions, s. 70
- ⁸⁹⁾ materiály z celonárodní přehlídky ZUŠ
- ⁹⁰⁾ Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 143
- ⁹¹⁾ Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 24 - 25
- ⁹²⁾ Cirman, V., a kol., 1991: *Mémo junior, Larousse*, Praha, Orbis pictus, s. 46
- ⁹³⁾ Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 26 - 27
- ⁹⁴⁾ Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 27
- ⁹⁵⁾ Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros, s. 27
- ⁹⁶⁾ Augusta, P., Honzák, F., 1994: *Dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce, s. 31

Přehled použité literatury

- Adamcová, M., 1994: *Keramika pro malé i velké*, Olomouc, Fin
- Augusta, P., Honzák, F., 1989 : *Jak se žilo ve starověku*, Praha, Albatros
- Augusta, P., Honzák, F., 1994: *Dějiny starověkého Řecka a Říma*, Praha, Práce
- Barbotin Christophe a kol., 1993: *Egypt a starověké Řecko – ilustrované dějiny světa*, Bratislava, Gemini
- Bičík, I., Hlaváček P., Řezníčková D., 1994: *Regionální zeměpis III. – Evropa*, Praha, Česká geografická společnost
- Cirman, V., a kol., 1991: *Mémo junior, Larousse*, Praha, Orbis pictus
- Čeledová, M., 1999: *Malba a možnosti její aplikace na 1. stupni ZŠ*, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích
- Černá, M., 1996: *Dějiny výtvarného umění*, Praha, IDEA SERVIS
- Červinková, D., 1998: *Divadlo pro děti – jeho výchovné využití na 1. stupni ZŠ*, Diplomová práce, Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích
- Doskočilová, H., 1985: *Diogenés v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*, Praha, Albatros
- Durando, F., 1997: *Řecko, úsvit západní civilizace*, Praha, Rebo Productions
- Dvořáček, P., 2001: *100 hradů a zámků do kapsy*, Praha, Levné knihy KMa
- Ekschmitt, W., 1974: *Paměť Národů*, Praha, Orbis
- Freeman, Ch., 1996: *Řekové*, Praha, Ikar
- Geiss, H., 1985: *Starověký Knóssos*, Praha, Vyšehrad
- Gombrich, E. H., 1992: *Příběh umění*, Praha, Odeon
- Hickson, A., 2000: *Dramatické a akční hry ve výchově, sociální práci a klinické praxi*, Praha, Portál
- Hlaváček, I., 1984: *5000 let písma*, Praha, Mladá fronta
- Kozlová, H., Ryndová, J., 1996: *Obrazový atlas starých civilizací*, Praha, Slovart
- Kýrová, A., 2003: *Keramika pro malé i větší umělce 1.*, Praha, Computer Press
- Kýrová, A., 2003: *Keramika pro malé i větší umělce 2.*, Praha, Computer Press
- Lamserová, J., Preissová, R., 1987: *Výtvarné vyjadřování. Práce s barvou ve výtvarné výchově na základní škole*, Praha, SPN
- Levi, P., 1995: *Svět starého Řecka*, Praha, Knižní klub
- Mandelová, H., a kol., 1995: *Pravěk a starověk – dějepisné atlasy pro základní školy a víceletá gymnázia*, Praha, Kartografie

-
- Matušková, A., 1998: *Cvičení z didaktiky vlastivědy*, Plzeň, ZČU
- Millerová, J., 2004: *Šperky – průvodce pro sběratele*, Praha, NOXI
- Mireaux, É., 1980: *Život v homérské době*, Praha, Odeon
- Oliphantová, M., 1993: *Atlas starověkého světa*, Bratislava, Gemini
- Oliva, P., 1994: *Dějiny starověkého světa*, Praha, Scientia
- Perring, S., Perring, D., 1999: *Starověké stavby včera a dnes*, Praha, Fortuna Print
- Petiška, E., 1969: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha, Albatros
- Roeselová, V., 2003: *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta
- Roeselová, V., 1997: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah
- Roeselová, V., 1996: *Techniky ve výtvarné výchově*, Praha, Sarah
- Rulf, J., Válková, V., 2001: *Dějepis – pravěk a starověk - pro 6. ročník základní školy a 1. ročník víceletého gymnázia*, Praha, SPN
- Skladany M., Jílek T., Zatkalíková M., 1981: *Dějepis pro 5. ročník základní školy*, Praha, SPN
- Smith, R., 2000: *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*, Praha, Slovart
- Smolová, I., Vysoudil, M., 2000: *Středoškolský zeměpis v přehledu*, Olomouc, Rubico
- Solbiati, R., Denti, M., 2000: *Malý cestovatel minulostí*, Euromedia Group, Praha, Knižní klub
- Šamšula, P., Adamec, J., 1994: *Průvodce výtvarným uměním I*, Praha, Práce
- Toman, J., 2000: *Metodická příručka k čítankám pro 2. – 5. ročník základní školy*, Praha, Fortuna
- Lidové noviny, 17. března 2006, příloha akademie, školská reforma – lekce 18, Jak jsme si napsali, vyrobili a zahráli divadlo
- materiály z celonárodní přehlídky ZUŠ
- <http://kvicalka.orcz.cz/fotoalbum/displayimage.php?album=search&cat=0&pos=0>